

MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2013/11

Jánoshalmi kistérség

A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2013

Polonyi Gábor

**MTA TK
Budapest
2013**

Készült a TÁMOP-5.2.1 támogatásával

Írta: Polonyi Gábor

Szerkesztette: Szontágh Éva

Kiadja az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1014 Budapest, Országház u. 30.

<http://gyerekesely.tk.mta.hu/>

ISSN 2064-910X

Tartalom

Összefoglaló	3
1. A helyzetfelmérés módszerei	5
1.1. A vizsgálati minta	5
1.2. A kutatás kérdőíve	6
2. Demográfiai jellemzők	7
3. Foglalkoztatottság	10
4. Anyagi helyzet	12
5. Lakáshelyzet	18
6. Nevelés, oktatás	21
6.1. Bölcsőde	21
6.2. Óvoda	23
6.3. Iskola	25
7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége	30
8. Egészség	35
9. Településsel, kistérséggel kapcsolatos vélemények	38
10. Gyerekszegénység elleni program	40
MELLÉKLET	41

Összefoglaló

A kistérségben zajló demográfiai folyamatok, ha nem is erősítik, de nem is gyengítik a gyermekes családok szegénységi kockázatát.

A magas szegénységi kockázatú háztartástípusok közül az országos átlaghoz képest valamivel magasabb a három és több gyermekes háztartások aránya, de az egyszülős háztartások aránya sokkal alacsonyabb az országosnál.

A kistérség egyik legnagyobb problémája a nagyarányú munkanélküliség.

A gyermekes háztartásokban élő munkanélküliek aránya 5%-kal az országos érték fölött van. A munkanélküliség problémáját valamelyest orvosolni tudja a kistérségben a közmunka lehetősége (5%).

A gyermekes családok szegénységi kockázatát növeli az alacsony iskolázottsági szint is.

A gyerekes családokban jelentős a 8 általánost végzettek aránya. Ugyanakkor a szülők gyermekeik leendő iskolai végzettségével kapcsolatos elvárásai elég magasak.

Az országos átlaghoz képest alacsony a gyermekes családok jövedelme, s ennek következtében a gyermekek többsége szegénységben él.

A kistérségben élő gyermekes családok jövedelmének átlagos értéke a gyermeket nevelő családok országos jövedelemátlagának mindössze 57%-a. Az alacsonyabb átlagos jövedelem a szegénységi ráta növekedésével is együtt jár: a kistérségben a 0-17 éves gyermekek 56%-a szegénységben él.

A gyermekes háztartások lakásminősége elmarad az országos átlagtól.

A szubstandard lakások aránya 10%, ez három és félszerese az országosan mért értéknek. (Az eltérés elsősorban abból fakad, hogy sok lakásban/házban nincs WC.)

Az oktatási intézmények közül az óvodákat a szülők pozitívan értékelik, az iskolákkal kapcsolatban valamivel kritikusabb a hozzáállásuk.

Adataink szerint negatívabb vélemények elsősorban az iskolai agresszióval kapcsolatban figyelhetők.

A gyermekek szükségleteinek kielégítettségében hiányok tapasztalhatóak, főleg akkor, ha eltekintünk a létszükségleti-biológiai dimenziótól.

A gyermekek biológiai alapszükségeit (táplálkozás, ruházkodás) saját elmondásuk szerint lényegében képesek kielégíteni a családok. Ahogy haladunk a „magasabbrendű” szükségletek felé, úgy csökken a gyermeki igények kielégítettsége.

A rossz anyagi körülmények hatása a magzati fejlődéstől a betegségek kialakulásáig fokozottabban mutatkozik meg.

A tartós betegségek előfordulási gyakorisága a kistérségben magasabb, mint országosan (12 versus 8%).

A Gyerekszegénység elleni program ismertsége, elterjedtsége kedvezőnek mondható.

A kérdezettek 45%-a hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos Gyerekszegénység elleni programban. Ez mindenképpen a program hatékony kommunikációját mutatja.

1. A helyzetfelmérés módszerei

Az adatfelvétel a Jánoshalmi kistérségben élő gyermekes családok reprezentatív mintáján készült 2013. július 1-5. között. A kistérségben a kérdezést a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Alkalmazott Társadalomismereti Tanszékének oktatói és hallgatói végezték. A felmérésben a kistérség összes települése szerepelt: Borota, Jánoshalma, Kéleshalom és Mélykút.

1.1. A vizsgálati minta

A járási népességnyilvántartás adataiból gyerekszám szerinti rétegzett valószínűségi mintát készítettünk. Mivel a kistérség 4 településből – és kiterjedt tanyavilágból - áll, a településeket illetően nem volt szükség szűkítésre, a felmérésbe a kistérség mind a 4 települése bekerült (1. tábla).

1. tábla: A Jánoshalmi kistérségi településmintája

Jánoshalma	kistérségi központ, város
Mélykút	város
Borota	község
Kéleshalom	község

A gyermekes háztartások nagy része a városokban él, a mintaválasztás során ezért a nagyobb lélekszámú Jánoshalmán és Mélykúton 15%-os kiválasztási aránnyal dolgoztunk. A további településeken (községeken) pedig 35%-os merítéssel számoltunk, hogy ezeken a település-típusokon is elemezhető elemszámú almintákat kaphassunk.

A lekérdezés során adódott kisebb mintabeli eltolódásokat utólag súlyozással korrigáltuk. (Az elemszámokat a 2. tábla mutatja be.)

2. tábla: A Jánoshalmi kistérség vizsgált településein élő gyermekes háztartások száma összesen és a súlyozott vizsgálati mintában (db)

település	gyerekes háztartások							
	populáció				minta			
	egy	kettő	három és több gyermek	összesen	egy	kettő	három és több gyermek	összesen
Borota	74	37	11	128	26	13	6	45
Jánoshalma	482	304	181	947	72	46	24	142
Kéleshalom	28	12	9	49	10	4	3	17
Mélykút	265	150	77	492	40	23	12	75
összesen	849	503	264	1616	148	86	45	279

Forrás: Járási népességnyelvántartás, 2013

1.2. A kutatás kérdőíve

Az adatfelvétel során a mintába került családok körében először egy Háztartás kérdőív alapján gyűjtöttünk információkat a háztartásban élő személyek neméről, életkoráról, iskolázottságáról, gazdasági aktivitásáról, a család szerkezetéről, jövedelmi viszonyaikról, segélyekhez, támogatásokhoz való hozzáférésükről, lakáshelyzetükről, esetleges díjhátralékaikról, fizikai és mentális egészségi állapotukról, saját helyzetükhöz való viszonyulásukról. Következő lépésben a háztartásban élő minden gyermekről külön kérdőívet vettünk fel (Gyermek kérdőív), melynek célja volt feltérképezni a családban élő összes gyermeknél a következő témaköröket: óvodai, iskolai jellemzők, számítógép és internethasználat használat, gyermekbetegségek előfordulása, gyermek-szükségletek kielégítettsége, gyermek-

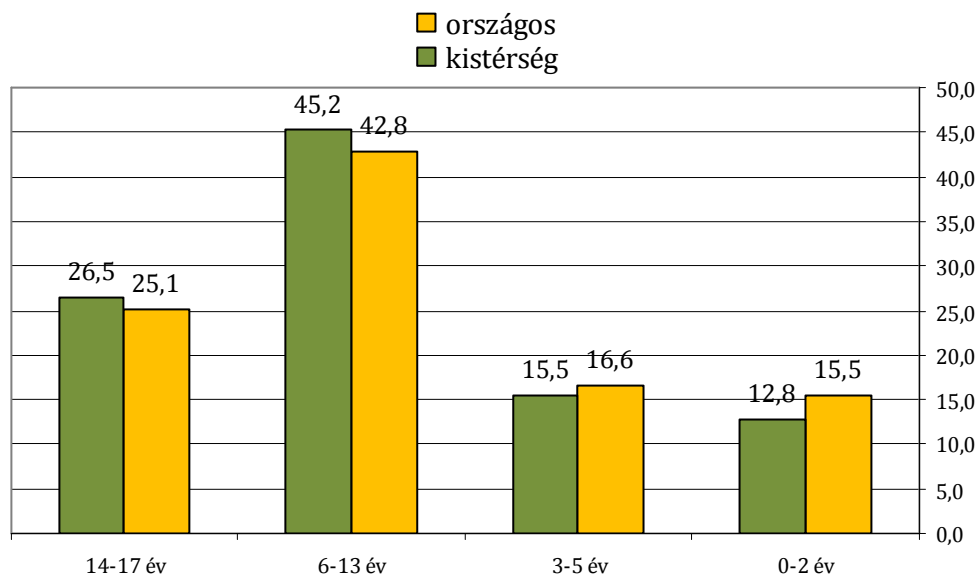
szülő kapcsolatának jellege. (A felmérésben használt kérdőíveket a 2. számú mellékletben adjuk közre.)

Azon túl, hogy a tanulmányban bemutatjuk a Jánoshalmi kistérségre vonatkozó adatokat, ezeket összevetjük az országos átlaggal is. Az országos referencia értékek egy része a 2011-es Népszámlálás adataiból, másik része pedig a TÁRKI 2012-es országos reprezentatív felméréséből származik (TÁRKI Háztartásmonitor 2012). A gyermeki szükségleteknél az összehasonlítás alapjául a KSH 2009. évi Háztartási Költségvetési és Életkörülmények Adatfelvétel EU-SILC indikátorai szolgálnak. A hivatkozás nélküli adatok a jelen helyzet-, igény- és szükségletfelmérés alapját képező, 2013-as kérdőíves felvételtől származnak.

2. Demográfiai jellemzők

A gyermekek életkori megoszlása a kistérségben hasonló az országos mintázathoz, azonban vannak eltérések, s ez leginkább a legalsó életkori korcsoportban figyelhető meg. A 0-2 évesek a kistérségben az országos arányokhoz képest kevesebben vannak, az országos arány kb. háromnegyede figyelhető meg a kistérségben (1. ábra).

Országosan a vizsgált két szélső gyermek életkorcsoport (0-2 évesek illetve 14-17 évesek) számosságában 10%-os különbség van, a Jánoshalmi kistérségben ez az életkori olló - köszönhetően a 0-2 évesek kisebb arányának - szélesebb (14%). A legfiatalabb korcsoportban (0-2 évesek) a gyerekek feleannyian vannak, mint a legidősebb korcsoportban (14-17 évesek), ami hangsúlyos gyerekszám csökkenést mutat (ez a demográfiai visszaesés erőteljesebb is, mint az országos átlag). A kedvezőtlen demográfiai tendencia a kistérség gyermekintézményeinek fennmaradása szempontjából is negatív következményekkel járhat, illetve hosszú távon a gazdasági aktivitás csökkenését vetíti előre.

1. ábra: A kistérségben élő gyermekek életkori eloszlása (%)¹

Ha a gyermekek arányát a helyi népességen belül vizsgáljuk, akkor azt mondhatjuk, hogy a kistérség korösszetétele az országos átlagnak megfelelő képet mutatja. A kistérségben a száz aktívkorúra jutó gyerekszám - a gyermeknépesség eltartottsági rátája - az országos mutatókhoz hasonlóan alakul: országosan 100 aktívkorúra 24 gyerek jut, a Jánoshalmi kistérségben ugyanez az érték 26. Mindez az időskorúak magasabb arányával párosul, s itt a kistérségi adat egy árnyalattal kedvezőtlenebb is az országosnál (országosan 100 aktívkorúra 38 időskorú jut, a Jánoshalmi kistérségben pedig 47). Az országos helyzetnek megfelelően a kistérségben is az előregedés jelei mutatkoznak meg, hiszen 100 gyermekkorúra ennél lényegesen több időskorú jut. Az országos átlaghoz képest azonban ez az előregedés valamivel erőteljesebb: míg országosan 100 gyermekkorúra 161 időskorú jut, addig a Jánoshalmi kistérségben ez az arány magasabb, száz gyermekkorúra 180 időskorú jut.²

¹ Népszámlálás 2011 adatai alapján.

² Népszámlálás 2011 adatai alapján.

A gyerek-társadalom belső, etnikai összetétele teljes mértékben az országos átlagot képezi le. Országosan a roma származású gyermekek aránya 11% körül mozog, a Jánoshalmi kistérségben ugyanez az érték 13%. A felmérés során azokat tekintettük romáknak, akik annak vallották magukat, tehát a népszámláláshoz hasonlóan a kérdőívben is az önbevallás elvére építettünk. Több metszetben nyilatkozhattak erről a kérdéstről a kérdezettek (a megkérdezett első- és másodsorban milyen nemzetiségűnek vallja magát/ a kérdezettől kívül van-e olyan személy a háztartásban, aki romának tekinti magát.) Ezeket a válaszokat összesítve azokat tekintettük romáknak, ahol a háztartásában legalább egy személy romának vallotta magát.

A Jánoshalmi kistérségben tehát az országosnak megfelelő a roma gyerekek aránya. A jövőben jelentősebb elmozdulás nem várható a roma és nem roma származásúak belső arányában. Bár a roma származásúak aránya a legidősebbek körében valamivel alacsonyabb szintű (9%), de az életkor csökkenésével párhuzamosan nem nő a roma gyerekek száma. A legfiatalabb korosztályokban (0-2 évesek) a roma nemzetiségű gyermekek aránya 13%, de a 6-13 évesek körében ez az érték valamivel magasabb: 15% (3. tábla). Mindez azt is jelenti, hogy a közeljövőben nem kell azzal számolni, hogy a kistérségben növekedni fog az oktatási intézményekben a roma származású gyerekek aránya.

3. tábla: A 0-17 éves roma gyermekek aránya korcsoportonként (%)

korcsoport	nem roma	roma
0 - 2	87,5	12,5
3 - 5	87,0	13,0
6 - 13	84,9	15,1
14 - 17	91,4	8,6
kistérség összesen	87,5	12,5
országos ³	88,7	11,3

³ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

A kistérség négy települése közül a roma gyerekek aránya Jánoshalmán a legmagasabb (19%). A kistérség másik városában, Mélykúton ez az arány 10%. A községekben kisebb a roma származású gyerekek előfordulási aránya. Kéleshalmon 7%. Borotán pedig a felmérésben nem szerepelt roma származású gyermek (0%).

A magas szegénységi kockázatú háztartástípusok közül az országos átlaghoz képest valamivel magasabb a három- és többgyermekes háztartások aránya, de az egyszülős háztartások aránya sokkal alacsonyabb az országosnál (4. tábla). Az elszegényedés kockázatát tekintve az egyik legveszélyeztetettebb családtípust az egyszülős családok képviselik. A Jánoshalmi kistérségben ez a veszélyeztetett családtípus lényegesen kisebb arányban fordul elő, mint országosan. A másik veszélyeztetettebb családtípus, a három- vagy többgyermekes nagycsaládok esetében pedig a 14%-os országos adathoz képest valamivel magasabb értéket mértünk (16%).

A mintába került összes gyermekes háztartás egytizede (11%-a) roma háztartás, a három- és többgyermekes háztartások között ez az arány kétszeresére nő (22%), itt tehát a roma családok valamelyest felülreprezentáltak.

4. tábla: A magas szegénységi kockázatú háztartástípusok előfordulása a mintában (%)

	országos ⁴	kistérség
egy szülő gyermekkel típusú háztartások	22	12,0
három- és többgyermekes háztartások	14,2	16,0

3. Foglalkoztatottság

A kistérség egyik problémája az átlagosnál valamivel nagyobb munkanélküliség, igaz összességében a foglalkoztatottság szintje – az országos arányokhoz képest – nem mondható alacsonynak. A kistérségben a gyermekes családokban élő aktív korúak

⁴ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

(16-62 évesek) 52%-a tekinthető munkaerőpiaci szempontból aktívnak, ez az érték lényegében majdnem egybeesik az országos értékkel (5. tábla). A munkanélküliek aránya az országos adatokhoz képest 5%-kal magasabb. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a kistérségben pont 5%-nyian tartoznak a munkanélküliek csoportjához sorolt közmunkások közé, akik a munkanélküliekhez képest jobb munkaerőpiaci helyzettel rendelkeznek. Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy nemcsak az aktivitás szintje, hanem a különböző jogcímenek eltartottnak tekinthető családtagok száma is lényegében az országos arányokat követi.

5. tábla: A gyermeket családotban élő aktív korúak gazdasági aktivitása a Jánoshalmi kistérségben (%)

	országos ⁵	kistérség
aktív (alkalmazott, vállalkozó, alkalmi munkát végez)	53,2	52,3
munkanélküli (segélyezett, ellátás nélküli, közmunkás)	11,7	16,7
gyes-en lévő	10,5	9,4
nyugdíjas	5,5	4,4
eltartott	19,8	17,1
összesen	100	100

A munkalehetőségek hiánya mellett az elhelyezkedést nehezítheti az itt élők alacsonyabb iskolázottsági szintje, s ez a tényező is növelheti a háztartások szegénységi kockázatát. A gyermeket családotban élő felnőttek 32%-a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik (6. tábla). Igaz, a munkaerőpiacon az elhelyezkedéshez nagyobb esélyt adó közép- illetve felsőfokú végzettséget majdnem ugyanennyien (34%) tudnak felmutatni.

⁵ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

6. tábla: A gyermekes családokban élő felnőttek legmagasabb iskolai végzettsége a Jánoshalmi kistérségben (%)

	%
kevesebb, mint 8 általános	5,7
8 általános	26,5
szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül	34,4
érettségi	24,4
felsőfok	9,5
összesen	100,0

4. Anyagi helyzet

A gyermekes családok szegénysége megragadható mind objektív, mind szubjektív mutatókkal. A Háztartás kérdőívben mindkettőt mértük. Az objektív mutatókkal (1) elsősorban azt térképeztük fel, hogy milyen a családok jövedelmi helyzete, valamint milyen kiadásokra van elegendő pénzük a családoknak, illetve melyek azok a szükségletek, amelyeket inkább háttérbe szorítanak. A szubjektív mutatók arról árulkodnak, hogy miként vélekednek a megkérdezettek saját helyzetükről (2).

(1)

A kistérségben élő gyermekes családok jövedelmének átlagos értéke a gyermeket nevelő családok országos jövedelemátlagának mindössze 57%-a. A KSH 2011-es adatai alapján az egy főre jutó havi nettó jövedelem az összes háztartásra vetítve 82 400 forint volt. Ezen belül, ha csak a gyermekes háztartásokra koncentrálunk, akkor 67 100 Ft.⁶ Ugyanez az érték a Jánoshalmi kistérségben mindössze 38 200 Ft. Az alacsonyabb átlagos jövedelem a szegénységi ráta növekedésével is együtt jár: a

⁶ Forrás: Jövedelmi helyzet 2011. Statisztikai Tükör VII. évf. 15. szám. KSH Budapest 2013.

kistérségben a 0-17 éves gyermekek 56%-a szegénységben él⁷. A gyermekszegénység mértéke országosan 26%, tehát az eltérés nagyon nagy (7. tábla). A kistérségben a gyermekek többségéről az mondható el, hogy anyagilag nagyon rossz körülmények között él.

7. tábla: A szegénységben élő gyermekek aránya a 0-17 éves korosztályban a Jánoshalmi kistérségben (%)

	országos		kistérség
	2009 ⁸	2012 ⁹	2013
medián 60%-a alatt (OECD1)	30,4	31,6	64,8
medián 60%-a alatt (OECD2)	21,9	26	56,0

Ennek ellenére a kistérségben élő gyerekes családok közül viszonylag sokan - 40%-nyian – úgy érzik, hogy beosztással jól kijönnek, s néhányan gondok nélkül élnek (2% - 8. tábla). A többség esetében azonban megjelennek a pénzügyi zavarok, s általában abban a formában, hogy a hó végére már valami probléma merülhet fel, mert „éppen, hogy kijönnek a havi jövedelmükből”. Komoly problémákról 14%-nyian számoltak be, még súlyosabb esetekről – szó szerinti nélkülözésről – pedig 5%-nyian. Az országos arányokkal történő összehasonlításból az tűnik ki, hogy a kistérség lakói az országos helyzethez képest valamivel pozitívabbnak látják a saját helyzetüket.

⁷ A mára elterjedtebbnek mondható az OECD2 skála szerint számított ekvivalens jövedelem mediánjának 60%-ánál alacsonyabb jövedelemből él.

⁸ TÁRKI Háztartásmonitor 2009

⁹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

8. tábla: Hogy érzi, Önök anyagilag...? (%)

	országos¹⁰	kistérség
...gondok nélkül élnek	1,6	2,1
...beosztással jól kijönnek	23,3	39,5
...éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből	40,5	39,8
...hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	25,6	14,1
...nélkülözések között élnek	9	4,5
összesen	100,0	100

Erre az adatsorra rímél, hogy egy másik kérdés kapcsán a családok 69%-a számolt be arról, hogy az elmúlt 12 hónapban előfordult velük, hogy a hónap végére elfogyott a pénzük. A családok szintén jelentős hányada (60%) számolt be arról, hogy saját forrásból nem lenne képes fedezni egy nagyobb összegű váratlan kiadást.

A gyermekes családok nagy hányadát érintő szegénység a különböző típusú szükségletek kielégítetlenségének mértékében is megragadható. Vizsgálatunk során nemcsak a közüzemi számlák kiegyenlítésére fókuszáltunk, hanem más fontos mutatót is mértünk.

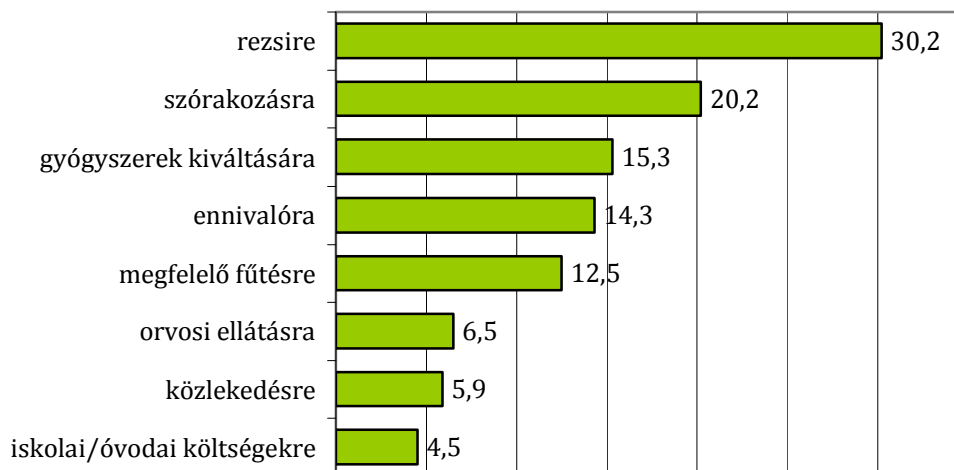
Az adatok azt mutatják, hogy a megkérdezett családok nagy részének elsősorban a rezsi kifizetése okoz gondot: kb. minden harmadik család esetében erre már nem jut mindig elegendő pénz (2. ábra). A többi vizsgált szükséglet kielégítetlensége ehhez képest csekélyebb. Minden hetedik-nyolcadik családnak okoz például gondot a gyógyszerek kiváltása. Ugyanennyien vannak azok is, akiknek a szükséges élelem megvásárlása okoz gondot, vagy a megfelelő fűtés biztosításán kell spórolnia.

A hiány-listán egy szükséglet emelkedik még ki jelentősebben. Viszonylag magas azok aránya, akiknek nem jut elegendő pénzük szórakozásra, kikapcsolódásra (20%). Tovább árnyalja a képet, hogy e területtel kapcsolatban majdnem ugyanennyien úgy nyilatkoztak, hogy nem is szoktak erre költeni. Az ő esetükben „csak” a hiányt állapíthatjuk meg, s nem a kielégítetlen igényt.

¹⁰ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

2. ábra: A háztartások néhány alapvető szükségletének kielégítettsége (%)

Előfordult, hogy nem jutott elég pénz...?

A megkérdezett háztartások viszonylag kis hányadának van valamilyen összegszerűen meghatározható tartozása (22%). Az adósság összege néhány ezer forinttól több millió forintig terjed. A tartozások mediánja (középértéke) 100 ezer Ft, tehát az adósok kb. felénél az elmaradás összege maximum ekkora.

A tartozások sokféle formában jelentkeznek. Az eladósodás relatíve alacsonyabb szintjét mutatja, hogy egy-egy tartozásféle maximum a családok egytizedét érinti. Legtöbbször még a víz-, csatornadíjjal tartoznak (13% - 3. ábra). Többen magántermészetű kölcsönökről, tartozásokról tettek említést. Ezek aránya enyhén magasabb (10%), mint a banki hitelek/áruhitel esetében történő elmaradásoké (8%). Ugyanennyien beszéltek rezsiköltségekkel kapcsolatos elmaradásról, és elsősorban a villanyszámla vonatkozásában (8-8%).

Árnyalja a képet, hogy a legtöbb kategóriánál magas azon háztartások aránya, akik úgy nyilatkoztak, hogy nincsenek is ilyen jellegű költségeik (ez lényegében mindegyik kategóriát érinti, a villany- és vízszolgáltatás kivételével.)

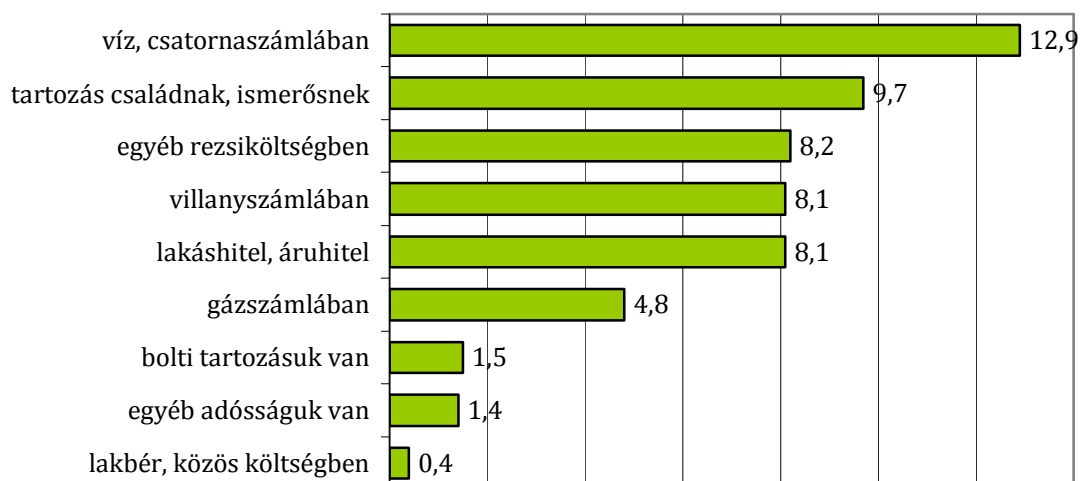
A tartozások néhány esetben már oda is elvezettek, hogy a villanyt ki kellett kapcsolni, ez a családok 10%-ával fordult már elő. A gáz kikapcsolása is gondot jelentett néhány családnak: az érintettek (ahova a gáz be van vezetve) 6%-ával

fordult már elő, hogy ezt a szolgáltatást díjfizetés elmaradása miatt le-/kikapcsolták. A vízszolgáltatás esetében ilyen drasztikus lépésre még nem nagyon került sor (1%), bár viszonylag sokaknak van/volt ilyen jellegű díjfizetési elmaradásuk.

A megkérdezettek 9%-a érzi úgy, hogy – az eladósodás következtében – jelenlegi lakását akár el is veszítheti.

3. ábra: Eladósodás mértéke a gyermekes háztartások között a Jánoshalmi kistérségben (%)

Van-e valamilyen adósságuk, kifizetetlen hátralékuk?

A szegénység enyhítésében nagy szerepe lehet a családoknak nyújtott természetbeni juttatásoknak, melyeknek számos formáját kaphatják/igényelhetik az érintettek (9. tábla).

Összességében viszonylag sokan tettek említést valamilyen természetbeni ellátásról. Ezek közül legtöbben azt említik meg, hogy elengedik számukra a tankönyv és gyermekintézmény térítési díját (50%). A szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás tekintetében a szociális étkeztetés lehetőségét 24%-nyian vették igénybe, a családsegítő, illetve a gyermekjóléti szolgálat segítségét viszont kevesebben, „csak” 12%-nyian. Minden ötödik család részesül közgyógyellátásban (21%), vagy kap élelmiszer, illetve tüzelőt (20%). Ehhez képest szinte elhanyagolható azok aránya,

akik a szociális földprogram, vagy a „Minden gyerek lakjon jól!” elnevezésű kezdeményezés keretében kisállathoz vagy vetőmaghoz is jutottak (6%). A fogyatékosokat támogató szolgálatot gyakorlatilag senki sem vette igénybe a családok közül, mint ahogy az adósságkezelési szolgáltatásokat is alig (0-1%).

9. tábla: A gyermekes háztartásoknak nyújtott természetbeni ellátások az elmúlt 12 hónapban a Jánoshalmi kistérségben

Milyen természetbeni juttatásban részesült?	%
tankönyv, gyermekintézmény térítési díja	49,5
szociális étkeztetés	23,5
közigazgatás	20,5
élelmiszer, tüzelő juttatás	20,3
családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálattól	11,9
kisállat, vetőmag földprogram vagy Minden gyerek lakjon jól! programok keretében	6,0
adósságkezelési szolgáltatás	1,2
fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	0,5

(2)

A fenti objektív mutatókon kívül a szegénységet szubjektív szempontból is mértük például úgy, hogy megkértük a családokat, hogy nyilatkozzanak saját helyzetükről.

A vázolt anyagi gondokkal együtt a megkérdezettek többsége nem mondja azt magáról, hogy teljes mértékben szegény, mindössze 8% nyilatkozott így, „csak” bizonyos értelemben tartják magukat szegénynek (64%). Összességében a családok mintegy egynegyedéről mondható el az, hogy önmagukat egyáltalán nem sorolják be a szegények csoportjába (28% - 10. tábla).

10. tábla: Ön mit mondana a szegénységről: jelenleg Önök...?

	%
teljes mértékben szegények	7,8
bizonyos értelemben szegények	64,3
nem szegények	27,9
összesen	100,0

A háztartások romló anyagi helyzetét mutatja, hogy a megkérdezettek 48%-a úgy érzi, hogy 3 évvel korábban jobban élt, mint most. A családok 40%-a azon a véleményen van, hogy helyzetük alapvetően nem változott. Csak nagyon kevesen érzékelik azt, hogy most jobban élnek, mint korábban (12%). A jövő vonatkozásában is szkeptikusak a kérdezettek. A várakozások iránya hasonló az elmúlt években megélt változások irányához. A relatív többség további romlást vár (39%). Egyharmadnyian a helyzet stabilizálódását vetítik előre (34%), s csak egy kisebbség optimista, 27%-nyian bizakodnak abban, hogy helyzetük javulni fog az elkövetkező három évben.

5. Lakáshelyzet

A bérlakások aránya Magyarországon igen alacsony, s a gyermeket nevelő családoknak is alig 7%-a él bérlakásban. Eredményeink szerint a Jánoshalmi kistérségben is kevesen, s az országos átlaghoz képest pedig még kevesebben élnek bérlakásban (6%). (Ebben megjelennek az önkormányzati bérlakások mellett a magánszemélyek tulajdonában álló bérlemények is.) A családok döntő többsége – 89%-a – tulajdonosként él lakásában, 5% pedig más jogcímen – például szívességi lakáshasználóként vagy szolgálati lakásban lakóként (11. tábla).

A lakások helyzetének feltérképezésére léteznek objektív és szubjektív mérőszámok. Objektív mérőszámokkal (1) lehet mérni a lakásban lakók számának arányában a lakás alapterületét, a szobák számát, a lakások felszereltségét, komfortfokozatát. Szubjektív mérőszámokkal (2) arra mutathatunk rá, hogy a kérdezett vagy egy külső szemlélő hogyan vélekedik, mit gondol a lakásról, annak állapotáról, felszereltségéről.

(1)

A lakások felszereltsége valamivel elmarad az országos átlagtól, de igazából egy dimenzió mentén mutatnak érdemben rosszabb értékeket a jelzőszámok (11. tábla). Ez a WC-hiány, ahol a hiány-mutató három és félszerese az országos átlagnak. Lényegében ezzel magyarázható, hogy az úgynevezett szubstandard lakások aránya nagyságrendekkel magasabb (10%), mint ami a gyerekes családok körében országosan jellemző (3%). Ugyanis a többi dimenzió mentén – fürdőszoba-hiány, vezetékes víz hiánya, stb. – a kistérség majdnem az országos átlagnak megfelelő eredményeket produkálja.

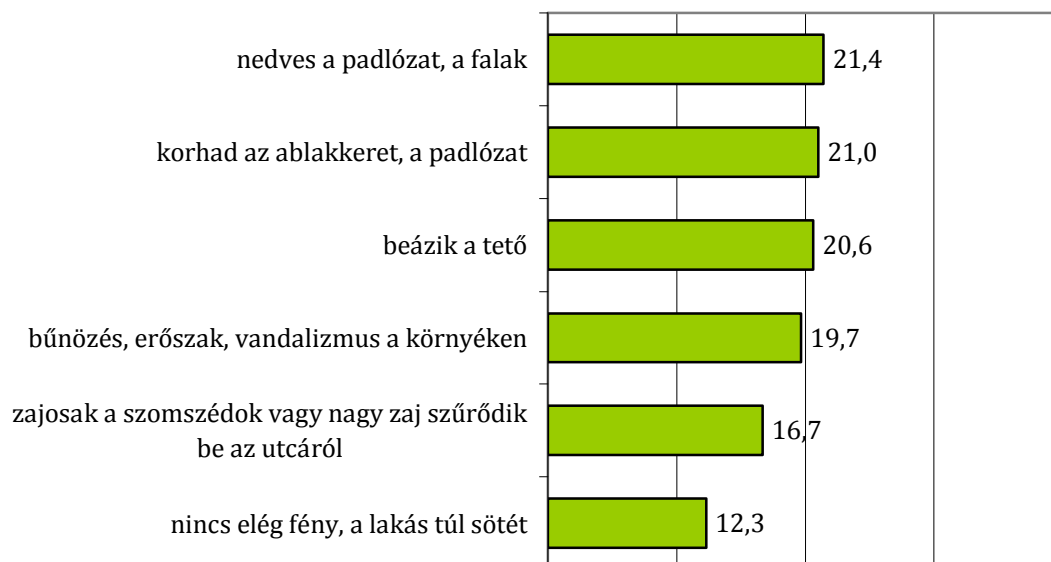
11. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak főbb jellemzői a Jánoshalmi kistérségben (az összes lakás %-ában)

	országos ¹¹	kistérség
bérlakás	6,8	5,9
nincs fürdőszoba	2,5	3,9
nincs vezetékes víz	2,3	3,9
nincs WC	2,5	8,4
zsúfolt lakás	12,3	11,5
szubstandard lakások	3,0	10,1

Sok esetben nem a lakások felszereltsége, komfortfokozata hogy kívánni valót maga után, hanem a lakások fizikai állapota, illetve maga a lakókörnyezet (4. ábra). Többen kifejezetten veszélyes környéken laknak, a válaszadók egyötöde jelezte, hogy lakókörnyezetére jellemző a bűnözés és vandalizmus. De gondok vannak a lakások/házak állapotával is. Minden ötödik gyerekes család szembesül azzal a problémával, hogy a tető beázik, hogy nedves a padló, a falazat vagy, hogy korhad a padlózat, az ablakkeret. S minden hatodik válaszadó mondta azt, hogy a környék/a szomszédok zajosak.

¹¹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

4. ábra: A gyermekes háztartások lakásainak állapota a Jánoshalmi kistérségben (az összes lakás %-ában)

(2)

A lakások állapotáról, illetve környezetéről a kérdezőbiztosok maguk is véleményt alkottak (12. tábla). A lakások döntő többségét a kérdezők tisztának, rendezettnak találták (80-80%), s ugyanígy az udvart is (84%). S hasonló a helyzet, ha a környék házait nézzük. A lakáshoz képest a környező házakat ugyanilyen arányban látták rendezettnak a kérdezőbiztosok (82%). Összességében tehát a lakások majdnem egyötöde nem felel meg ezeknek az alap kívánalmaknak. Ennél kevesebben mondják azt, hogy a lakás/ház nem biztonságos egy gyerek számára sem (13%).

12. tábla: A kérdezők véleménye a lakásról és a lakókörnyezetről (%)

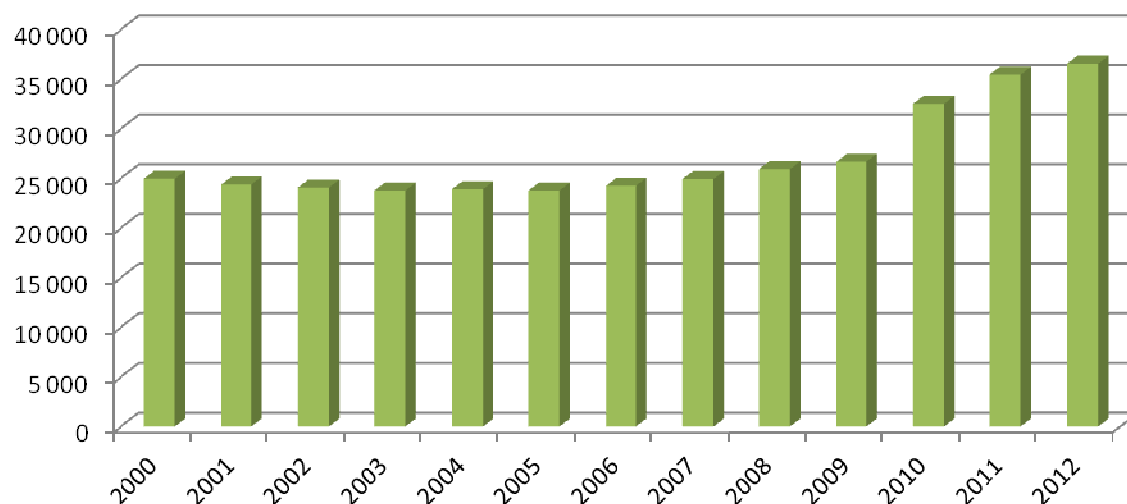
Az épület biztonságos egy gyerek számára.	87,1
Az udvar rendezett.	84,0
A környező házak jó állapotúak, rendezettek.	81,8
A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	80,1
A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	79,7
Az utca földút.	21,2
A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	20,4

6. Nevelés, oktatás

6.1. Bölcsőde

A 3 évnél fiatalabb gyermekek bölcsődei elhelyezésének lehetőségei a 80-as évek eleje óta az ezredfordulóig látványosan csökkentek, majd egy nagyjából stagnáló időszakot követően a férőhelyek száma 2005-től kezdődően növekedni kezdett (5. ábra).

5. ábra: A bölcsődei férőhelyek számának alakulása Magyarországon 2000-2012 között¹²

A bölcsődei férőhelyek hiányát jól mutatja, hogy 2012-ben mintegy 500 gyermekkel többet írtak be bölcsődébe, mint a férőhelyek száma. Az EU tagországokban 2010-re a háromévesnél fiatalabb gyermekek legalább 33%-a számára kellett volna biztosítani a napközbeni ellátás lehetőségét, de a bölcsődei férőhelyek száma csak a megfelelő korú gyermekek 12%-ának napközbeni ellátására volt elegendő. A kistérségben adataink szerint a gyerekek mindössze 8%-a jár, avagy járt bölcsődébe. Ez a mutató a 0-17 éves korosztályra vonatkozik, ami azt jelenti, hogy ez nem csak az EU elvárásaihoz képest, de országos viszonylatban is igen alacsony érték. A még rövidebb múltra visszatekinthető Biztos Kezdet gyerekházba a mintába eső gyermekeknek 2%-a jár/járt már.

¹² Forrás: KSH STADAT

6.2. Óvoda

A bölcsődei hozzáféréshez viszonyítva az óvodába járás lehetőségei lényegesen jobbak a kistérségben, hiszen a 3-17 éves korosztályból gyakorlatilag mindenki jár vagy járt óvodába (99,5%).

Azoknak a gyerekeknek az aránya, akik 5 éves korukban vagy annál később kerülnek be az óvodába, mindössze 2%, ami az országos átlagnak megfelelő érték (13. tábla). Azon kevés esetben, amely a késői óvodába kerüléshez kapcsolódik, a férőhelyhiány nem nagyon játszhat szerepet. A megkérdezett szülőknek csupán 2%-a nyilatkozott úgy, hogy gyermekét nem vették fel az óvodába, amikor kérte.

13. tábla: Az óvodakezdés életkora a 3-17 éves gyermekek között a Jánoshalmi kistérségben (%)

	országos ¹³	kistérség
nem jár	-	0,5
2-3 éves	76,4	82,3
4 éves	19,1	15,0
5 éves	2,6	2,2

A szülők óvodáról (és iskoláról) alkotott véleményét mind zárt, mind nyitott kérdésekkel mértük a Gyermek kérdőívben. Az óvodákról alapvetően nagyon jó véleménnyel vannak a szülők. 75-90%-uk nyilatkozott kifejezetten pozitívan az óvoda által biztosított személyi és tárgyi feltételekről (14. tábla). Elsősorban a tárgyi feltételeket fogadják el a szülők, de sokan mondják azt is, hogy gyermekük jól fejlődik az óvodai közegben. Az óvodákkal kapcsolatban az egyik nehézség a zsúfoltság, a magas csoportlétszám tekintetében fogalmazódik meg. A gyerekösszetétellel kapcsolatban merülnek fel még problémák, hogy viszonylag sok olyan gyerek is jár az

¹³ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

óvodába, aki erőszakos, verekedő. De összességében csak nagyon kevesen fogalmaznak meg ilyen típusú negatív véleményt.

14. tábla: Az óvodákról alkotott vélemény a Jánoshalmi kistérségben (%)

	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	nagyon jellemző
Jók az óvónők.	1,5	5,0	18,0	75,4
Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	0,0	6,8	24,5	68,6
Partnernek tekintik a szülőket.	5,4	3,4	14,9	76,2
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	9,5	6,6	5,0	78,8
Jó a gyerekközösség.	2,5	5,5	14,0	78,0
A gyerek jól fejlődik.	0,0	4,0	10,5	85,5
Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő.	1,2	1,2	9,9	87,7
Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	1,2	2,4	7,9	88,4
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	41,6	41,5	9,0	8,0
Túlzsúfoltak a csoportok.	68,8	16,0	5,9	9,3

A szülők véleményét megkérdeztük arról, hogy magasnak érzékelik-e a roma gyerekek arányát az óvodában. A válaszadók 27%-a válaszolt erre a kérdésre igenlően, ami részben annak is köszönhető, hogy a kistérségben nem magas a gyerektársadalmon belül a roma gyerekek aránya. Kéleshalmon és Borotán például a válaszadók az óvodai magas roma jelenlétet meg sem említik. Jánoshalmán 37%-nyian, Mélykúton pedig 27%-nyian jelezték, hogy az óvodában sok a roma gyermek.

Kérdést fogalmaztunk meg arra vonatkozóan is, hogy nemzetiségileg milyen csoportot tekintenek ideálisnak az interjúalanyok. A legtöbben a vegyes összetételű (roma/nem roma) csoportot választanák (60%). De sok esetben ez csak teoretikus kérdés, mert viszonylag kevés a roma gyermek a kistérségben, illetve a kisebb lélekszám esetében külön csoportot nem is lehetne indítani a roma gyermekek számára. Jánoshalmán, ahol ez a kérdés élesebben vetődhet fel, ott már megosztottabbak az emberek: 48%-nyian a vegyes csoportokat preferálnák, 52%-nyian viszont már a különálló (roma/nem-roma) csoportokat.

A nyitott kérdésekre érkezett válaszok alapján is elsősorban azt lehet megállapítani, hogy a kérdezettek inkább pozitívan viszonyulnak a kistérség óvodáihoz. A felmérés során spontán módon pozitívumokról szinte mindenki említést tesz, negatívumról (hiányosságokról, lehetséges fejlesztési területekről) már jóval kevesebben. Az óvodákkal kapcsolatban legtöbben az óvodában uralkodó hangulattal elégedettek, hogy az óvónők együttműködőek, empátikusak a gyerekekkel, odafigyelnek rájuk, szeretik őket. S mindennek meg is van az eredménye, mert a gyerekek fejlődnek, sokat tanulnak. Hiányosságok nem nagyon kerülnek szóba. Néhányan azt szeretnék, hogy ha valahol zsúfoltság jelentkezik egy intézményben, azt próbálják a vezetők megszüntetni.

6.3. Iskola

A gyermekek iskolakezdésének életkora országosan egyre későbbre tolódik, 1990-ben a 7 évesen iskolába kerülő gyerekek aránya még kb. 10% volt, 2000-re meghaladta a 30%-ot; és ez az arány azóta csak nőtt¹⁴. A késői iskolakezdés – főként a tankötelezettség életkorának csökkentése mellett rontja az általános iskola befejezésének esélyeit a hátrányos helyzetű gyermekek esetében. A kistérségben a 7 évesen és később iskolába kerülő gyerekek aránya 66% (15 tábla). A késői iskolakezdők jellemzően évvesztések voltak, illetve kisebb részük a szülők kérésére maradt tovább az óvodában, vagy iskolaéretlennek bizonyult.

¹⁴ Vágó Irén (2005): Felfelé terjeszkedő óvodáztatás – stagnáló hozzáférés. *Educatio* 4. sz. 742–761.

15. tábla: Az iskolakezdés életkora a 6-17 éves gyermekek között a Jánoshalmi kistérségben

	%
nem jár iskolába	5,0
6	28,9
7	60,9
8	5,2
összesen	100,0

A törvényi szabályozás jelenleg főszabályként 6 éves kortól írja elő a tankötelezettséget, de lehetőséget ad még egy évet az óvodában tölteni – ha egy szakértői bizottság úgy látja jónak. A jogszabály következményeként – legalább az első években – iskolaéretlen gyermekek sokasága kerülhet az intézményekbe, ami az iskolai kudarcok növekedéséhez vezethet. Ennek lehetséges veszélye a Jánoshalmi kistérségben nem elhanyagolható, hiszen már így is elég magas azon gyermekek aránya, akik az általános iskolában évismétlők voltak (16. tábla).

16. tábla: Iskolai kudarcok előfordulása az iskolás gyermekek között a Jánoshalmi kistérségben (%)

	%
Járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?	6,6
Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?	1,2
Ismételt-e évet az általános iskolában?	13,2

Az iskoláról alkotott szülői véleményeket az óvodához hasonlóan mind zárt, mind nyitott kérdéssorral megvizsgáltuk. Az óvodákhoz hasonlóan az általános iskolákról is elsősorban pozitívan nyilatkoznak a szülők. De míg az óvodák esetében az érintett szülők 75-90%-a nyilatkozott kifejezetten pozitívan az intézmény által biztosított személyi és tárgyi feltételekről, addig az iskolák esetében az ezen a véleményen lévők

aránya valamivel alacsonyabb: 60-75% (17. tábla). Jellemében azonban nagyon hasonlóak a válaszok: itt is inkább a tárgyi feltételekkel elégedettek a szülők, s csak másodsorban a személyi feltételekkel.

17. tábla: Az iskolákról alkotott vélemény a Jánoshalmi kistérségben (%)

	egyáltalán nem igaz	inkább nem igaz	inkább igaz	teljesen igaz
Jók a pedagógusok.	1,3	6,5	36,4	55,8
Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	3,8	13,5	27,1	55,7
Partnernek tekintik a szülőket.	3,8	7,6	26,9	61,7
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába.	6,8	7,6	19,6	65,9
Jó a gyerekközösség,	2,1	11,5	21,6	64,8
A gyerek jól fejlődik.	2,6	3,1	18,5	75,8
Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő.	0,8	6,7	24,4	68,0
Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	1,2	6,6	23,2	69,0
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	28,8	25,7	23,3	22,3
Túlzsúfoltak az osztályok.	66,4	13,9	6,8	12,8

Komolyabb kifogás leginkább a gyerekösszetétellel kapcsolatban merül fel. A szülők elsősorban az iskolákban jelenlévő erőszakot látják problematikusnak. A felmérés tanúsága szerint a szülők 46%-a ért egyet azzal a kijelentéssel, hogy az iskolában „sok az erőszakos, verekedő gyerek”. (Az óvodák esetében ugyanezt csak 17%-nyian mondják.)

A gyerekközösségben az agresszivitáson túl alkohol- és drogproblémák is előfordulnak. A válaszadók szerint gyerekeik 17%-a olyan iskolába jár, ahol jellemző az alkohol- és/vagy drogfogyasztás (18. tábla).

18. tábla: Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a Jánoshalmi kistérségben?

	%
nagyon jellemző	4,5
inkább jellemző	12,2
inkább nem jellemző	19,0
egyáltalán nem jellemző	64,2
összesen	100,0

A szülők véleményét itt is megkérdeztük arról, hogy magasnak érzékelik-e a roma gyerekek arányát az oktatási intézményben. A válaszadók 47%-a mondta azt, hogy igen - kétszer annyian, mint az óvodák esetében. A válaszokat természetesen erősen befolyásolja a települések érintettsége. A relatíve nagyobb roma populációval rendelkező városokban ez a többségi vélemény (Jánoshalma – 55%, Mélykút - 54%). A községekben - a roma populáció kisebb számának köszönhetően – kevésbé érzékelik magasnak a roma tanulók arányát az emberek: Kéleshalmon 27%-ban, Borotán pedig 12%-ban.

Megosztottak a kérdezettek abban tekintetben is, hogy milyen osztályok működjenek: vegyes összetételű (roma/nem roma - 53%) vagy elkülönített osztályok (47%). Nem mindegy azonban, hogy honnan érkeznek a gyermekek: a roma családok esetében a vegyes összetételű osztályokat a kérdezettek az esetek 90%-ában preferálják, a nem roma családok esetében ugyanez az arány jóval kisebb (47%).

A nyitott kérdésekre érkezett válaszok alapján is elsősorban azt lehet megállapítani, hogy a kérdezettek inkább pozitívan viszonyulnak az iskolákhoz. A felmérés során pozitívumokról sokan említést tesznek, negatívumról (hiányosságokról, lehetséges fejlesztési területekről) már jóval kevesebben. Sokan az oktatás színvonalával

elégedettek, úgy érzik, hogy gyermekük az iskolai évek alatt jól fejlődik. Elismeréssel illetik a tanárok szakmai munkáját: felkészültek, rugalmasak. Többen üdvözlik, hogy az iskolák sokféle különórát biztosítanak. Negatív oldalon már inkább a tárgyi feltételekkel kapcsolatban hangoznak el vélemények. Legtöbben még azt kifogásolják, hogy milyen állapotban van az iskola tornaterme, jónak tartanák, ha a tornatermet felújítanák és megfelelő sportolási lehetőségeket biztosítanának a gyerekek számára.

A szülőknek az iskolákkal, illetve a gyermekeikkel kapcsolatos elvárásai igen komolyak, hiszen sokan azt várják/szeretnék, hogy gyermekük az oktatási rendszerben minél tovább haladjon. A szülők elég magas követelményeket állítanak gyermekeik elé: 43%-uk azt szeretné, ha gyermekük minél tovább maradna az oktatási rendszerben, és annak befejezéseként felsőfokú végzettséget szerezne, amely elvárás talán már túlzó, a valóságtól elrugaszkodó (19. tábla).

19. tábla: Mit gondol, gyermeke milyen iskolai végzettséghez juthat majd?

	%
legfeljebb 8 osztály	6,3
szakiskola	12,6
szakközépiskola	24,3
gimnázium	14,1
felsőfok	42,8
összesen	100,0

7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége

Az anyagi helyzet csak általánosságban határozza meg, hogy a család mennyire képes a gyermekek számára fontos szükségletek biztosítására. Gyakran előfordul ugyanis, hogy a gyermekek szükségleteinek kielégítését előresorolják a családok a felnőttek szükségleteivel szemben. A szülők háztartási gazdálkodáson belüli preferenciái azonban – a források szűkössége mellett – bizonyos gyermeki szükségletek kielégítését fontosabbnak, másokat halaszthatónak, vagy kevésbé fontosnak ítélik meg.

Ahhoz, hogy legalább adataink egy részét országos viszonylatban is értelmezni tudjuk - bár az adatfelvétel más korcsoportot célozott meg (0-15 évesek) -, felhasználtuk a KSH 2009. évi Háztartási Költségvetési és Életkörülmények Adatfelvétel EU-SILC modulját.

A gyermekek **biológiai alapszükségei** (táplálkozás, ruházkodás) közül a táplálkozási igényeket lényegében teljesen képesek kielégíteni a családok (20. tábla). A szülők elmondása szerint gyermekeik számára biztosított a napi háromszori étkezés. A 2009-es országos adatok alapján a táplálkozási szükségletek tekintetében a gyerekek 1%-a, szenvedett hiányt, s ugyanez figyelhető meg a Jánoshalmi kistérségben is.¹⁵ A megkérdezettek azt állították, hogy gyermekeik a háromszori étkezést nemcsak hétközben, hanem hétvégén is megkapják.

A kistérségben a tanítási napokon ez az étkezés az iskolai étkeztetést is jelentheti és jelenti is. A kérdezettek többsége ugyanis igénybe veszi az iskolai étkeztetést az iskolaévben (68%). Igaz, ezzel nyáron már csak nagyon kevesen élnek (16%). Adataink szerint a családok valamivel több, mint fele ingyenesen jut az iskolai közétkeztetéshez (54%), a többiek már (valamennyit) fizetnek érte.

¹⁵ EU-SILC 2009 adataiból

Az iskolai/óvodai étkeztetés nemcsak az étkezések számának biztosításában, hanem a gyermekek megfelelő, minőségi táplálkozásában, azaz a hús-, zöldség- és gyümölcsfogyasztás biztosításában is fontos szerephez juthat. A kistérségben inkább az okoz nagyobb nehézséget a családoknak, hogy a gyermek megfelelő mennyiségben jusson hozzá a fejlődését elősegítő élelmiszerekhez. De az országos átlaghoz képest ebben a tekintetben a kistérségben nem is olyan rossz a helyzet. Míg országos átlagban azt látjuk, hogy a gyermekek 13%-a nem jut húshoz és 17% friss zöldséghez vagy gyümölchöz¹⁶, addig ugyanezek az arányok a kistérségben kedvezőbbek, s elsősorban a zöldség-, gyümölcsfogyasztás esetében kedvezőbbek az eredmények (10% illetve 8%).

Az étkezésen kívül a ruházkodás biztosítása is lényegében megoldott a családoknál. Az újonnan vásárolt ruházat biztosítása okoz még leginkább gondot (10%).

20. tábla: Kielégítetlen gyermekszükségletek aránya a Jánoshalmi kistérségben (%)¹⁷

Biológiai alapszükségletek (táplálkozás, ruházat)	%
hétköznapi napi három étkezés	1,3
hétfőn napi három étkezés	1,3
két pár megfelelő cipő	1,3
újonnan vásárolt (nem használt) ruha	9,7
meleg téli felsőruha	0,3

¹⁶ EU-SILC 2009 adataiból

¹⁷ A kérdés így hangzott: *Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?* Ebben a táblázatban a kérdésre adott nemleges válaszokat tüntetjük fel.

Minőségi táplálkozás	%
legalább naponta egyszer hús, húskészítmény	9,7
naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	8,0
különleges események megünneplése	6,9

Szocializációs alapszükségletek	%
külön fekhely	3,3
kültéri játékok	6,1
beltéri játékok	4,3
életkoruknak megfelelő könyv	11,7

Tanulási feltételek	%
megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	0,9
íróasztal	5,1
minden, az iskola által elvárt felszerelés	0,8
szótár	12,5

Társas kapcsolatok	%
baráti körök rendszeres meghívása közös játszásra	21,6
rendszeres sportolási lehetőség (tanórán kívül)	16,7
részvétel fizetős iskolai kirándulásokon és programokon	12,4

„Luxus” szükségletek	%
évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	60,9
fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás)	76,1
zsebpénz	34,4

A gyermekek fejlődéséhez alapvetően nélkülözhetetlen **szocializációs szükségletek** egyértelműen a táplálkozás mögé sorolódnak, ugyanakkor a gyermekek fejlődését alapvetően meghatározó szocializációs alapszükségleteket és kulturális szükségleteket is – valamilyen szinten – biztosítani tudják a családok. A gyermekek 4-6%-ának nincsenek beltéri és kültéri játékaik – ez az országos adatokhoz képest kifejezetten jó aránynak tekinthető (13-18%). A könyvellátottság tekintetében 12%-ra tehető azon családok aránya, ahol a gyerekeknek nincs életkoruknak megfelelő könyvük. 53% azon gyerekek aránya, akik a szülők elmondása szerint legalább hetente olvasnak kedvtelésből.

A **tanulási lehetőségek** megteremtésén is viszonylag sokat fáradoznak a szülők. Mindössze a gyerekek 5%-ának nincs külön íróasztala, s szinte nincs is olyan család, ahol egyáltalán nem biztosított odahaza megfelelő hely a tanuláshoz. (1%). Ehhez kapcsolódóan kedvező adat az is, hogy a családok mindössze 1%-ában nem áll rendelkezésre az iskola által elvárt minden felszerelés. Ezen belül a családok a szótárt már nem tartják annyira nélkülözhetetlennek, de ez is csak az esetek 12%-ában hiányzik.

A **társadalmi szocializáció** szempontjából fontos társas kapcsolatok építése egyértelműen hátrébb sorolódik a szükséglet kielégítés rangsorában. A gyerekek együtödének nincs lehetősége rá, hogy meghívja baráti körét közös programra, játékokra. Ugyanakkor külsős programokon már inkább részt tudnak venni, hiszen fizetős iskolai programokból „csak” kb. egytizedük marad ki. A külsős programok közül viszont nem mindenkinek fér bele a sportolás. A gyermekek majdnem együtödének nincsen lehetősége arra, hogy sportoljon tanórán kívül.

A **„luxus” szükségletek** kielégítése valóban luxus-kategóriának tűnik, hiszen ezeket az elemeket jóval kevesebben tudják biztosítani, mint az eddig említett szükséglet-típusokat. Az ide sorolódó üdülés, illetve fizetett különórák a gyerekek nagy többsége – 61 illetve 76%-a - számára elérhetetlen. A zsebpénz már nem ennyire luxus-kategória, ezt a szülők 34%-a nem tudja biztosítani gyermeke számára.

A szükségletek kielégítése mellett a gyermeki fejlődéshez elengedhetetlen a családi körben eltöltött minőségi idő. A gyerekek többsége, 87%-a a szüleivel közösen

étkezik, 59%-a minden nap. A szülők 73%-a nyilatkozott úgy továbbá, hogy a TV-ben látottakat megbeszéli gyermekével és 80%-uk szokott mesét olvasni vagy mondani gyerekének, nagyrészt naponta vagy kétnaponta. Ezekhez a közös, családi élményekhez képest jóval alacsonyabb mértékben jelentkeznek azok a társas együttlétek, amelyek nem az otthoni környezethez kapcsolódnak. A szülők a gyerekek 28%-ával tudnak/akarnak külsős kulturális programokon részt venni, pl. elmenni múzeumba, színházba, valamilyen zenei előadásra, stb.

Az internet és a számítógép mára szinte elengedhetetlen része az életnek, a gyermekek iskolai fejlődése szempontjából is kiemelkedően fontos. A szülők elmondása szerint a gyerekek többsége használ számítógépet (80%), elsősorban otthon, másodsorban pedig az iskolában. Szintén sokan használják az internetet (75%), ezt is otthonról, illetve az iskolában.

A kérdőívben megkérdeztük a szülőket, mit gondolnak arról, hogy gyermekeik mivel töltik szabadidejüket (21. tábla). Az, hogy a szülőnek mennyire vannak pontos információi a gyermek szabadidő eltöltési szokásairól, nyilván több tényezőtől függ. A szülők szerint gyermekeiknek van szabadideje és azt aktívan, értelmesen töltik el. A szülők úgy látják továbbá, hogy gyermekeik nem járnak kocsmába, bárokba, ehelyett sok gyermek segít a háztartásban, TV-t néz, otthon játszik, barátaival találkozik, számítógépezik, sportol, kirándul, szervezett programban vesz részt.

**21. tábla: A 6-17 évesek szabadidő eltöltési szokásai
a Jánoshalmi kistérségben (%)**

Mennyire jellemző, hogy... ?	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	teljesen jellemző
tv-t néz	2,1	26,5	34,7	36,7
számítógépezik	9,9	18,3	34,7	37,2
otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	12,7	13,4	27,8	46,1
szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	3,8	11,9	33,8	50,6
szervezett programon vesz részt	14,5	14,1	24,1	47,3
sportol, kirándul	22,9	15,7	19,9	41,5
barátaival, haverjaival találkozik	10,2	6,0	24,5	59,3
presszóba, bárba, kocsmába jár	84,2	9,8	3,1	2,9
csavarog, lődörög	82,6	9,1	5,2	3,1
egyáltalán nincs szabadideje	84,5	8,3	3,6	3,6
semmit sem csinál	80,2	9,6	7,3	2,9
egyéb tevékenységet végez	52,6	6,6	25,2	15,7

8. Egészség

A rossz anyagi körülmények gyakran hozzájárulnak a gyermekek betegségeinek kialakulásához, valamint késői diagnosztizálásához. A korai életkorban nem megfelelően kezelt betegségek, valamint prevenciós hiányosságok a későbbi

életszakaszokban is nagy gondot jelenthetnek. Számos tanulmány figyelmeztet arra, hogy a szegénységben élőknel többszöröse annak a kockázata, hogy rossz egészségi állapotúak legyenek. A rossz anyagi körülmények nem csak a gyermekek betegségeinek kialakulásához járulnak hozzá, hanem már a magzati fejlődésre is hatással vannak. Számos betegség visszavezethető a magzat méhen belüli fejlődésére, az alacsony születési súly pedig nagyobb eséllyel vezet egyes felnőttkori betegségek kifejlődéséhez.

Magyarországon a gyerekek 10%-a születik alacsony, 2500 grammnál kisebb súllyal, a Jánoshalmi kistérségben lényegében ugyanezt az arányt regisztrálhatjuk (11%).

A testileg és szellemileg fejletlenebb gyerekek aránya ugyancsak közel áll az országos adatokhoz. Országosan a kérdezettek 2-3%-a mondta gyermekét testileg, illetve értelmileg az átlagnál fejletlenebbnek¹⁸, míg a kistérségben ez az arány 3 és 4%.

A különböző betegségek előfordulási gyakorisága a kistérségben viszont meghaladja az országos átlagot. Ez elsősorban a látásproblémáknál figyelhető meg, az országos átlagnál kb. két és félszer magasabb arányban. Igaz ezek a látásproblémák általában nem súlyosak, a gyermekek szemüveggel jól látnak. Ezen túl tartós egészségügyi problémával a kistérségben a gyerekek 12%-a küzd, szemben az országos 8%-kal (22. tábla).

22. tábla: Gyermekbetegségek aránya a Jánoshalmi kistérségben (%)

	országos¹⁹	kistérség
hallásprobléma	2,1	1,0
látásprobléma	6,8	17,3
egyéb tartós egészségügyi probléma	7,8	12,4

¹⁸ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

¹⁹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

De az egyes betegségek vonatkozásában nem túlságosan nagyok a különbségek – 1-2%-osak (23. tábla).. A tartós egészségügyi problémák közül mind országosan, mind a kistérségben az asztma és az allergia emelkedik ki. A kistérségben ez 3, illetve 2%-ot jelent. Mozgásszervi rendellenességekről, valamint idegrendszeri problémákról ugyancsak 2-2%-nyian tettek említést, ezek azonban már az országos adatok kétszeresét jelentik.

23. tábla: A gyermekek körében előforduló tartós egészségügyi problémák aránya a Jánoshalmi kistérségben (%)

	országos ²⁰	kistérség
allergia	2,4	3,4
asztma	1,7	2,2
mozgásszervi rendellenesség	1,0	2,2
idegrendszeri betegség	0,6	1,4
emésztőrendszeri betegség	0,7	0,9
depresszió/pszichikai betegség	0,3	0,7
kóros soványság	0,1	0,6
keringési betegség	1,0	0,3
egyéb légzőszervi betegség	1,4	0,3
kóros kövérség	-	0,0

A gyermekek egészségi állapotára negatívan hatnak a különböző devianciák, így a dohányzás, valamint az alkoholfogyasztás is. A szülők tudomása szerint a 6-17 éves gyerekek 6%-a dohányzik alkalmanként vagy rendszeresen, illetve 12% fogyaszt alkoholt alkalmanként.

Kiemelendő még, hogy az iskola előtt fejlesztésben résztvevő gyerekek aránya a kistérségben jóval magasabb (39%), mint az országos átlag (10%).

²⁰ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

9. Településsel, kistérséggel kapcsolatos vélemények

A Háztartás kérdőívben a családok véleményt alkothattak arról, hogy mennyire szeretnek a településükön élni. Az adatok azt mutatják, hogy a megkérdezettek 48%-a szeret azon a településen lakni, ahol most él, 33% semleges álláspontot alakított ki, 18% pedig nem, vagy nem nagyon szereti jelenlegi lakóhelyét. Nem mindegy azonban, ki hol él. Kéleshalom lakói például nagyon szeretik községüket (77%), Jánoshalma lakóiról ez már kevésbé mondható el (40%). Mélykút és Borota lakói e két település értéke közé esnek (57, illetve 52%).

A családok egyötöde (20%) tervezi, hogy elköltözik a településről. Itt is Kéleshalom lakói jelentik a kivételt, mindössze 6%-nyian tervezik, hogy elköltözzenek. A másik három településen ugyanez az arány egyötöd körül mozog.

Ezen túlmenően a kérdezettek saját szavaikkal is elmondhatták véleményüket lakóhelyükről: mit szeretnek benne, illetve mit kevésbé. S mindezt a gyerekek szemszögéből értékelve: „Mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek számára/mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen”.

Bár minden településen akadtak kérdezettek, akik azt felelték, hogy semmilyen pozitívumot nem tudnak említeni a településsel kapcsolatban, számos olyan tényező felmerült a kistérségben, amelyet a válaszadók pozitívan ítélték meg. Sőt, ha a pozitív és a negatív válaszok egyenlegét nézzük, az előbbiek vannak túlsúlyban, tehát a kérdezettek, ha gyermekeikre gondolnak, akkor lakóhelyüknek inkább az előnyeit látják, mintsem a hátrányait. A kistérség települései közül – az eddigi adatok ismeretében nem meglepő módon - ez elsősorban Kéleshalom lakóira igaz: itt a többség egyértelműen csak a pozitív dolgokat hozza szóba.

A válaszokat vizsgálva ki lehet emelni néhány olyan tényezőt/tényező-együttest, amelynek megléte vagy hiánya alapvetően meghatározza a kérdezettek hozzáállását, s válaszaik irányát:

- *környezeti adottságok*: specifikus vonásként jelentkezik, hogy a környezeti adottságok mennyire meghatározóak a kistérség településeinek elfogadásában. Hogy mennyire csendes, nyugodt, jó levegőjű, stb. településen élnek az emberek, azt a kérdezettek az életminőség egy fontos elemének tartják. Ennek áldásos hatásairól mindenhol említést tesznek az emberek s különösen a két kisebb településen, Kéleshalmon és Borotán.
- *oktatási intézményekkel való ellátottság*: vannak-e a településen oktatási intézmények. E dimenzió mentén lényegében mindegyik település jól teljesít, szinte mindenhol pozitív vélemények fogalmazódnak meg ezzel kapcsolatban. Negatív vélemények még leginkább a bölcsődei ellátással kapcsolatban jelentkeznek, az intézmény-típus hiánya miatt.
- *játszóterek/parkok megléte*: kardinális megítélési szempontként jelentkezik a kistérségben, hogy ezek mennyire adóttak a gyermekek számára. Ezzel kapcsolatban is inkább elégedettségüknek adnak hangot a kérdezettek – Kéleshalom kivételével.
- *gyógyszertárak megléte*: ugyancsak fontos megítélési szempontként jelentkezik a kistérségben ez a tényező, de ez már inkább a negatív oldalon – a megkérdezettek gyakran hiányérzetükről számolnak be.
- *közösségi erő*: viszonylag sokan lakóhelyük előnyeként a helyi lakosság összetartó, közösség-szervező erejét említették meg. Ez mindegyik kistérségi település életében meghatározó tényező, de elsősorban Kéleshalmon és Borotán hangsúlyozzák ki ezt az emberek.
- *a közbiztonság kérdése*: a gyermekek szempontjából veszélyeztető faktorként értékelhetik a kérdezettek a közbiztonság helyzetét. Ez a szempont, ha szóba kerül, ugyancsak inkább pozitív kontextusban jelentkezik. Elsősorban a kisebb településeken élő családok érzik úgy, hogy a közbiztonság helyben jó.
- *programlehetőségek*: közös vonása a kistérségi településeknek – Kéleshalom kivételével -, hogy sokan kiemelik: a fiatalok számára helyben megfelelő program- és szórakozási lehetőségek állnak rendelkezésre (kulturális programok, ifjúsági programok, sportolási lehetőségek, stb.).

A főbb választípusok kiemelésével látható, hogy melyek azok a pontok, ahol érdemes (még további) fejlesztéseket tenni, mert ezáltal hangsúlyosabb lehet a település gyerekbarát jellege, s nőhet a település megtartó ereje.

10. Gyerekszegénység elleni program

A válaszadók 45%-a hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos Gyerekszegénység elleni programban. Ha a más kistérségekben működő programok ismertségével vetjük össze ezt az adatot, azt állapítjuk meg, hogy a program kommunikációja kellően hatékony.

A részvétel tekintetében már nem ennyire impozánsak az adatok, összességében a különböző programelemeken nem vettek olyan sokan részt. Ha csak azokra koncentrálunk, akik hallottak a lehetőségről, azok körében felnőttek esetében a részvétel kb. egynegyed körül mozog, a gyerekek esetében pedig egyhatod körül (24. tábla). A felmérésnek nem volt elsődleges célja a Gyerekesély programban való részvételt mérni, mivel erre más mérőeszközöket dolgoztunk ki (monitoring rendszer).

24. tábla: Gyerekszegénység elleni program ismertsége a Jánoshalmi kistérségben (%)

Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a Gyermekszegénység elleni programban?	44,7
Van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	24,0
Van-e olyan más felnőtt, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	16,6

Biztos Kezdet gyerekházba – mint már említettük - a mintába eső gyermekeknek mindössze 2%-a járt, s ők ezt több-kevesebb rendszerességgel tették meg. Az érintettek túlnyomó többsége több hónapon keresztül járt és gyakran, akár napi/heti gyakorisággal is elmentek a gyerekházba.

MELLÉKLET

1. számú melléklet
A felmérés alapmegoszlásai

		háztartás	%
Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogy a pénzük?	igen	191	69,1
	nem	85	30,9
	összesen	277	100,0

		háztartás	%
Képes-e a háztartás arra, hogy egy nagyobb kiadást a saját forrásaiból fedezzen?	igen	108	39,9
	nem	162	60,1
	összesen	270	100,0

		háztartás	%
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - villanyáramot?	igen	26	9,8
	nem	242	90,2
	összesen	268	100,0
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - vizet?	igen	1	0,5
	nem	261	99,5
	összesen	263	100,0
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - gázt?	igen	12	5,5
	nem	202	94,5
	összesen	214	100,0

		háztartás	%
Fenyeget-e annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a lakást	igen	24	9,0
	nem	246	91,0
	összesen	271	100,0

		háztartás	%
3 évvel ezelőtt Önök_	rosszabbul éltek,	33	11,8
	alapvetően ugyanígy éltek	112	40,3
	jobban éltek	133	47,8
	összesen	278	100,0

		háztartás	%
Hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?	javulni fog,	67	26,7
	nem változik	86	34,1
	romlani fog	99	39,1
	összesen	252	100,0

		háztartás	%
Önök milyen jogcímen laknak ebben a lakásban?	tulajdonos	247	88,7
	bérlik az önkormányzattól	9	3,3
	magánszemélytől bérlik	7	2,6
	egyéb (szívességi, szolgálati,	15	5,4
	összesen	278	100,0

		háztartás	%
Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él?	egyáltalán nem szeret	24	8,7
	2	27	9,6
	3	93	33,3
	4	67	24,0
	nagyon szeret	68	24,4
	összesen	278	100,0

		háztartás	%
Tervezi-e hogy elköltözik a településről?	igen	55	20,0
	nem	219	80,0
	összesen	274	100,0

		gyerek	%
A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?	igen	36	7,9
	nem	416	92,1
	összesen	452	100,0

		gyerek	%
A gyermek jár(t)-e a Biztos Kezdet gyerekházba?	igen	10	2,1
	nem	449	97,9
	összesen	459	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakorisággal járt a Biztos Kezdet gyerekházba?	naponta	3	35,6
	hetente többször	4	52,1
	havonta többször	1	12,3
	ritkábban	0	0
	összesen	8	100,0

		gyerek	%
Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?	igen	385	98,1
	nem	8	1,9
	összesen	392	100,0

		gyerek	%
Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?	nagyon jellemző	11	11,7
	inkább jellemző	14	15,1
	inkább nem jellemző	41	44,1
	egyáltalán nem jellemző	27	29,1
	összesen	93	100,0

		gyerek	%
Melyik jobb: ha az óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön csoportba járnak?	ha egy csoportba járnak	50	60,0
	ha külön csoportba járnak	33	40,0
	összesen	83	100,0

		gyerek	%
Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?	nagyon jellemző	60	21,4
	inkább jellemző	73	25,9
	inkább nem jellemző	70	24,8
	egyáltalán nem jellemző	78	27,8
	összesen	281	100,0

		gyerek	%
Melyik jobb: ha az iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön osztályba járnak?	ha egy osztályba járnak	128	52,6
	ha külön osztályba járnak	115	47,4
	összesen	242	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?	minden nap	67	21,5
	hetente néhány alkalommal	99	31,6
	havonta néhány alkalommal	49	15,6
	évente néhány alkalommal	36	11,7
	sohasem	61	19,7
	összesen	312	100,0

		gyerek	%
Volt-e a gyermek a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson?	igen	89	27,5
	nem	234	72,5
	összesen	323	100,0

		gyerek	%
Meg szokták-e beszélni a gyermekkel a TV-ben látottakat?	igen	233	73,2
	nem	83	26,1
	nincs TV	3	0,8
	összesen	318	100,0

		gyerek	%
Szokott-e gyermeke számítógépet használni?	igen	320	79,7
	nem	82	20,3
	összesen	402	100,0

		gyerek	%
Szokott-e gyermeke internetet használni?	igen	300	74,9
	nem	101	25,1
	összesen	400	100,0

		gyerek	%
Igénybe veszi-e az iskolai ékeztetést iskolaévben?	igen	208	68,0
	nem	98	32,0
	összesen	306	100,0

		gyerek	%
Igénybe veszi-e az iskolai ékeztetést nyáron?	igen	50	16,5
	nem	254	83,5
	összesen	304	100,0

		gyerek	%
Az iskolai étkezésért mennyit fizet?	a teljes összeget	55	26,9
	az összeg egy részét	38	18,6
	semmit	112	54,5
	összesen	205	100,0

		gyerek	%
Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével?	igen	402	87,4
	nem	58	12,6
	összesen	460	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakran szokott a gyermek étkezni mindkét szülőjével?	minden nap	235	58,7
	hetente többször	130	32,4
	hetente egyszer	33	8,3
	havonta egyszer	-	-
	soha	2	0,6
	összesen	399	100,0

		gyerek	%
Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?	igen	171	79,8
	nem	43	20,2
	összesen	214	100,0

		gyerek	%
Részesült-e valamilyen külön, szakember által javasolt fejlesztésben?	igen	181	39,2
	nem	281	60,8
	összesen	461	100,0

		gyerek	%
Ön szerint a gyermek a korához képest testileg	kevésbé fejlett	13	2,9
	átlagosan fejlett	331	72,3
	az átlagosnál fejlettebb	114	24,8
	összesen	458	100,0

		gyerek	%
Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg	kevésbé fejlett	18	3,8
	átlagosan fejlett	329	71,6
	az átlagosnál fejlettebb	113	24,6
	összesen	460	100,0

		gyerek	%
A gyermek dohányzik-e?	rendszeresen	7	2,4
	alkalmanként	11	3,6
	soha	290	94,0
	összesen	309	100,0

		gyerek	%
A gyermek fogyaszt-e alkoholt?	rendszeresen	0	0,0
	alkalmanként	37	12,2
	soha	269	87,8
	összesen	307	100,0

2. számú melléklet
A felmérés kérdőívei

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

A HÁZTARTÁSBAN ÉLŐ 0-17 ÉVES GYEREKEK SZÁMA

--	--

EBBEN A HÁZTARTÁSBAN HÁNY DARAB GYERMEKKÉRDŐÍV KÉSZÜLT?

--	--

Családok

Háztartás kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása:

Kérdés kezdete:

2013. hónap nap óra perctől

AZ INTERJÚALANY KIVÁLASZTÁSA: Elsősorban a gyerek(ek) édes- vagy nevelőanyja, másodsorban az édes- vagy nevelőapja, harmadsorban az a felnőtt személy, aki a gyerekek gondozásáért elsősorban felel.

Javasolt bemutatkozás:

Jó napot kívánok! vagyok, a Egyetem hallgatója. A kistérség gyerekesély programja keretében kérdőíves felmérést végzünk a gyermekes családok körében. Kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre!

HÁZTARTÁSTÁBLA KÓDJAI

KÉRDEZETTHEZ VALÓ VISZONY KÓDJAI: 01 – házastársa, élettársa 02 – saját vagy a házastárs, élettárs vér szerinti gyermeke 03 – nevelt, fogadott gyermeke 04 – szülője 05 – apósa, anyósa 06 – menyec, veje 07 – unokája 08 – más rokona 09 – nem rokon 99 – NEM TUDJA	CSALÁDI ÁLLAPOT KÓDJAI: NŐTLEN/HAJADON 01 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa 02 – nőtlen, hajadon, élettárssal él HÁZAS 03 – házas, házastárssal él 04 – házas, élettárssal él 05 – házas, de külön élnek, nincs élettársa ELVÁLT 06 – elvált, nincs élettársa 07 – elvált, élettárssal él ÖZVEGY 08 – özvegy, nincs élettársa 09 – özvegy, élettárssal él 99 – NEM TUDJA	LEGMAGASABB BEFEJEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉG KÓDJAI: 00 – általános iskolás korú, vagy még nem iskolás korú 01 – kevesebb, mint 8 általános 02 – 8 általános 03 – szakmunkásképző; szakképzés 04 – szakközépiskolai érettségi nélkül 05 – szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi 06 – gimnáziumi érettségi 07 – érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum 08 – felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum 09 – egyetem 99 – NEM TUDJA	JÁR-E KÓDJAI: 00 – nem jár 01 – bölcsőde 02 – óvoda 03 – általános iskola 04 – szakmunkásképző 05 – szakközépiskola 06 – gimnázium, 4 osztályos 07 – gimnázium, 5 osztályos 08 – gimnázium, 6 osztályos 09 – gimnázium, 8 osztályos 10 – technikum 11 – felsőfokú technikum 12 – főiskola 13 – egyetem 88 – egyéb 99 – NEM TUDJA	DOLGOZIK-E/DOLGOZOTT-E KÓDJAI: HA NYUGDÍJ MELLETT DOLGOZIK, DOLGOZÓNAK JELÖLD! A FŐMUNKÁRA VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON! (FŐMUNKA: AMIT A KÉRDEZETT ANNAK TEKINT. HA BIZONYTALAN: AHOL A LEGTÖBB IDŐT TÖLTI) HA DOLGOZIK/DOLGOZOTT: 01 – alkalmazott 02 – vállalkozó, önálló, saját vállalkozásában alkalmazott 03 – alkalmi munkát végez, megbízásokat vállal 04 – közmunkás HA NEM DOLGOZIK/NEM DOLGOZOTT: 05 – munkanélküli (segélyezett) 06 – munkanélküli ellátás nélkül 07 – nyugdíjas (öregségi, özvegyi, stb.) 08 – rokkantnyugdíjas 09 – fogyatékkal élő, tartós betegség miatt nem dolgozik 10 – gyermekgondozási szabadságon, gyeden, gyeken van („főállású anya” is) 11 – háztartásbeli, családját látja el 12 – tanuló, továbbképzésen, átképzésen vesz részt 13 – ápolási díjon van 14 – egyéb okból nem dolgozik (pl. eltartott) 99 – NEM TUDJA
--	---	---	--	---

HOL VAN A MUNKAHELYE KÓDJAI:

- 1 – a településen
- 2 – közeli faluban
- 3 – közeli kisvárosban
- 4 – megyeszékhelyen
- 5 – Budapesten
- 6 – egyéb településen
- 7 – külföldön

9 – NEM TUDJA

1. Összesen Önnel együtt hányan élnek a családban (egy háztartásban)?

..... fő

2. Kérem sorolja fel a háztartás tagjait! Kezdjük Önnel a sort! (KÉRDEZŐ: karikázd be az x-et, ahol ilyen van, ha nem tudja, nem válaszol!)

Sor- száma	Keresztneve	Neme		Születési éve	Kérde- zetthez való viszonya	Családi állapota	Iskolai végzett- sége	Jár-e valamilyen iskolai rendszerű, végzettséget adó képzésre (nem tanfolyam)? Jár-e bölcsődébe vagy óvodába?	Jelenleg dolgo- zik-e?	HA DOLGO- ZIK: Hol van a munka- helye?	Dolgozott- e az elmúlt 12 hónapban? HA SOSEM DOLGO- ZOTT = 88	HA DOLGO- ZOTT: Hány hónapot dolgozott az elmúlt 12 hónapban?	Ebből hány hónapot dolgozott közfoglal- koztatásban? (közmunka)
		férfi	nő	Ha nem tudja: Kb. mikor született? NÉGY SZÁM- JEGGYEL!									
KÉRDE- ZETT		1	2	19 x –	X							x –	x –
2.		1	2	x –								x –	x –
3.		1	2	x –								x –	x –
4.		1	2	x –								x –	x –
5.		1	2	x –								x –	x –
6.		1	2	x –								x –	x –
7.		1	2	x –								x –	x –
8.		1	2	x –								x –	x –
9.		1	2	x –								x –	x –
10.		1	2	x –								x –	x –

..... gyermek
88 – M 99 – NT

..... évben
9999 – NT

1 – igen → **HA IGEN:** 4.b. Hány gyermeke van vagy volt állami gondoskodásban?
gyermek 99 – NT
2 – nem
9 – NT

..... m²
999 – NT

1 – tulajdonos (ill. rokona)
2 – bérlik a lakást az önkormányzattól
3 – magánszemélytől bérlik a lakást
8 – egyéb (szívességi lakó, szolgálati lakásban lakó stb.)
9 – NT

.....Ft-ot 9 – NT

.....Ft-ért 9 – NT

a. Hány szoba van? (A FÉLSZOBA IS SZOBÁNAK SZÁMÍT)	db	
b. Van-e konyha?	1 – igen	2 – nem
c. Van-e fürdőszoba?	1 – igen	2 – nem
d. Van-e vízöblítéses WC?	1 – igen	2 – nem

10. Milyen a lakás, ház vízellátása?

- 1 – nincs vezetékes víz → **HA NINCS:** 10.a. Milyen messziről hordják a vizet?
 méterről 0 – NT
- 2 – hálózati vízvezetékes
 3 – házi vízvezetékes
 9 – NT

10.a. Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?

- 1 – igen → **HA IGEN:** 10.b. Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?
 1 – igen
 2 – nem
 9 – NT
- 2 – nem
 9 – NT

11. Jellemző-e az alábbi problémák bármelyike a lakásra, amelyben laknak?

	igen	nem	NT
a. beázik a tető	1	2	9
b. nedves a padlózat, a falak	1	2	9
c. korhad az ablakkeret, a padlózat	1	2	9
d. nincs elég fény, a lakás túl sötét	1	2	9
e. zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	1	2	9
f. bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	1	2	9

12. Mennyi a ... villanyszámla **egy átlagos hónapban**? (ami nincs = 0, NT = 9)

- a. villany Ft /hó
 b. víz és csatorna (figyelem, kéthavonta szokták számlázni) Ft /hó
 c. fűtés (ha fűtési szezonnra tudja, akkor egy óra – 12-vel osztva – kell átszámítani.) Ft /hó
 d. gáz (palackos is. Ha a fűtéssel együtt tudja az összeget, akkor a fűtésnél kell megadni.)Ft /hó
 e. bérleti díj és ha van közös költség Ft /hó
 f. lakáshitel-törlesztésFt /hó
 g. más hitel (pl. áruhitel) törlesztésFt /hó
 h. szemétszállítási díj (egy hónapra!) Ft /hó
 i. egyéb (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás stb.) Ft /hó

13. Kérem, becsülje meg: mennyi a **háztartás** havi nettó (adózás utáni) összes jövedelme?

..... Ft/hó 8 – M 9 – NT

Ha NEM TUDJA, ill. NINCS VÁLASZ:

13.a. És azt megmondaná, hogy a következő kategóriák közül melyikbe tartozik?

1 – 50 ezer Ft, vagy kevesebb	5 – 201 - 250 ezer Ft
2 – 51 - 100 ezer Ft	6 – 251 - 300 ezer Ft
3 – 101 - 150 ezer Ft	7 – 300 ezer Ft felett
4 – 151 - 200 ezer Ft	8 – M
	9 – NT

14. Most különböző jövedelemforrásokat sorolunk fel. Kérem, válassza ki közülük azokat, amelyekből az elmúlt hónapban a család tagjainak jövedelme származott. Hány forint nettó jövedelmük származott ebből? (x – nincs ilyen jövedelemforrásuk)

	Hány forint jövedelmük származott ebből?	NT	X
a. főállásból származó rendszeres munkabér, fizetés	Ft	9	X
b. mellékfoglalkozásból, másodállásból származó jövedelem	Ft	9	X
c. vállalkozásból, üzleti tevékenységből származó jövedelem	Ft	9	X
d. alkalmi munkából származó jövedelem	Ft	9	X
e. közfoglalkoztatásból származó jövedelem	Ft	9	X
f. mezőgazdasági termelésből származó jövedelem	Ft	9	X
g. nyugdíj (bármilyen, árvaellátás is)	Ft	9	X
h. GYES, GYET	Ft	9	X
i. GYED, terhességi gyermekágyi segély (TGYÁS)	Ft	9	X
j. ápolási díj	Ft	9	X
k. családi pótlék	Ft	9	X
l. bármilyen segély, támogatás (pl. foglalkoztatást helyettesítő támogatás, lakásfenntartási támogatás, eseti gyógyszertámogatás, átmeneti segély, rendkívüli gyermekvédelmi támogatás stb.)	Ft	9	X
m. álláskeresősi/munkanélküli/vállalkozói járadék	Ft	9	X
n. táppénz	Ft	9	X
o. családtól kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
p. tartásdíj	Ft	9	X
q. bármilyen más segítő szervezettől, egyéntől kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
r. egyéb, éspedig:	Ft	9	X

15. Van-e Önöknek...

	van	nincs, mert nem engedhetik meg maguknak	nincs, egyéb okból	NT
a. automata mosógépük?	1	2	3	9
b. színes televíziójuk?	1	2	3	9
c. vezetékes telefonjuk?	1	2	3	9
d. mobiltelefonjuk?	1	2	3	9
e. személygépkocsijuk?	1	2	3	9

16. Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

	igen	nem	Miért nem?			
			nem engedhetik meg maguknak	egyéb ok	NT	X
a. hétköznap napi három étkezés (óvodai, iskolai étkezéssel együtt)	1	2	1	2	9	X
b. hétvégén napi három étkezés	1	2	1	2	9	X
c. legalább naponta egyszer hús, húskészítmény, hal (vagy ennek megfelelő vegetáriánus étel)	1	2	1	2	9	X
d. naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	1	2	1	2	9	X
e. két pár megfelelő cipő (beleértve 1 pár minden időben használható cipőt)	1	2	1	2	9	X
f. újonnan vásárolt (nem használt) ruha	1	2	1	2	9	X
g. meleg téli felsőruha	1	2	1	2	9	X
h. külön fekhely	1	2	1	2	9	X
i. kültéri játékok (kerékpár, görkorcsolya, roller stb.)	1	2	1	2	9	X
j. beltéri játékok (készségfejlesztő babajátékok, építő kockák, társasjátékok, számítógépes játékok)	1	2	1	2	9	X
k. különleges események megünneplése (születésnap, névnap, vallási ünnepek)	1	2	1	2	9	X
l. baráti köre rendszeres meghívása közös játszásra és étkezésre	1	2	1	2	9	X
m. évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	1	2	1	2	9	X

16.a. Önökhöz elérhető közelségben van-e olyan szabad terület, ahol az Ön gyermeke biztonságban játszhat?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

17. Előfordult-e az elmúlt 1 évben, hogy nem jutott elég pénzük...

	előfordult	nem fordult elő	nem költenek ilyesmire	NT
a. ennivalóra?	1	2	0	9
b. rezsire?	1	2	0	9
c. a lakás megfelelő fűtésére?	1	2	0	9
d. gyógyszerek kiváltására?	1	2	0	9
e. orvosi ellátásra?	1	2	0	9
f. gyermekek iskolai, óvodai költségeire?	1	2	0	9
g. szükséges közlekedésre?	1	2	0	9
h. társasággal, családdal való együttlésre, szórakozásra?	1	2	0	9

18. Megengedhetik-e maguknak, hogy évente legalább egy hétre mindannyian együtt elmenjenek nyaralni?

- 1 – megengedhetik maguknak
- 2 – megengedhetik maguknak, de nem teszik
- 3 – nem engedhetik meg maguknak
- 9 – NT

19. Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

20. Tegyük fel, hogy egy váratlan, nagyobb összegű (kb. 60 ezer Ft-os) kiadás jelentkezik. Képes-e a háztartás arra, hogy egy ilyen kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Hogy érzi, Önök anyagilag...

- 1 – gondok nélkül élnek,
- 2 – beosztással jól kijönnek,
- 3 – éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
- 4 – hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
- 5 – nélkülözések között élnek?
- 9 – NT

22. Véleménye szerint egy olyan családnak, mint az Önöké, a mai körülmények között havonta hány forintba lenne szüksége ahhoz, hogy megfelelő színvonalon megéljen?

..... Ft/hó

9 – NT

23. Mostanában sokat beszélnek nálunk a szegénységről. Ön mit mondana: jelenleg Önök...

- 1 – teljes mértékben szegények,
- 2 – bizonyos értelemben szegények, vagy
- 3 – nem szegények?

9 – NT

24. És 3 évvel ezelőtt Önök...

- 1 – rosszabbul éltek,
- 2 – alapvetően ugyanígy éltek, vagy
- 3 – jobban éltek?

9 – NT

25. Mit gondol, hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?

- 1 – javulni fog,
- 2 – nem változik, vagy
- 3 – romlani fog?

9 – NT

26. Részesült-e az elmúlt 12 hónapban valaki a családtagok közül a következő természetbeni ellátásokból vagy személyes szolgáltatásokból?

	igen	nem	NT
a. közgyógyellátás	1	2	9
b. szociális étkeztetés	1	2	9
c. családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálatától	1	2	9
d. élelmiszer, tüzelő juttatás	1	2	9
e. fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1	2	9
f. adósságkezelési szolgáltatás	1	2	9
g. tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása (ingyenes étkezés)	1	2	9
h. kisállat, vetőmag (pl. szociális földprogram vagy a Minden gyerek lakjon jól! programok keretében)	1	2	9

27. Sokan vannak ma Magyarországon, akiknek valamilyen tartozásuk, kifizetési hátralékuk van. A következők közül van-e Önöknek valamilyen kifizetési hátralékuk vagy adósságuk?

	van hátralékuk	nincs hátralékuk	nincs ilyen költségük	NT
a. lakbér, albérleti díj, közös költség elmaradásuk	1	2	0	9
b. lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet elmaradásuk	1	2	0	9
c. gázszámla elmaradásuk	1	2	0	9
d. áram(villany)számla elmaradásuk	1	2	0	9
e. víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla elmaradásuk	1	2	0	9
f. egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás) elmaradásuk	1	2	0	9
g. bolti tartozásuk	1	2	0	9
h. tartozás családnak / barátoknak / ismerősnek	1	2	0	9
i. egyéb, éspedig	1	2	0	9

28. Kérem, próbálja összeszámolni, hogy mindent egybevetve, hány forint kifizetési elmaradásuk, hátralékuk van? (KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy hitelfelvétel, tartozás esetében a törlesztőrészlet elmaradásáról, nem pedig a hitel nagyságáról van szó!)

..... Ft 9 – NT

29. Fenyegeti-e Önöket annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

30. Előfordult-e az utolsó 3 évben, hogy kikapcsolták Önöknél...

HA IGEN: És most mi a helyzet: ki van kapcsolva ...

					HA IGEN: → És jelenleg ki van kapcsolva?		
	Igen	nem	Nincs bevezetve	NT	igen	nem	NT
a. a villanyáramot?	1	2	0	9	1	2	9
b. a vizet?	1	2	0	9	1	2	9
c. a gázt?	1	2	0	9	1	2	9

31. Most néhány, a közelmúltban bevezetett intézkedésről kérdezem. Hallott-e arról, hogy a gyerekek 50 óra igazolatlan iskolai hiányzása után nem fizetnek iskoláztatási támogatást a családnak?

31.a. Egyetért-e ezzel?

31.b. Érintette-e ez az Önök családját?

Hallott-e arról, hogy...	Hallott-e róla?			Egyetért-e ezzel?			Érintette-e a családját?		
	igen	nem	NT	igen	nem	NT	igen	nem	NT
a. 50 óra igazolatlan iskolai hiányzás után nem fizetnek iskoláztatási támogatást?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
b. rendőr kísérheti az igazgatóhoz azt a 14 év alatti diákot, aki igazolatlanul hiányzik az iskolából?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
c. az önkormányzat elrendelheti, hogy segélyt, közmunkát csak az kaphat, akinek rendezett a lakókönyve?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
d. a család a gyermekek után adókedvezményt kap?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
e. a tankötelezettség életkorát 16 évre csökkentették?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
f. a rokkantnyugdíjasok jogosultságát felülvizsgálják?	1	2	9	1	2	9	1	2	9

32. Most az egészségi állapotára vonatkozóan kérdezem. Mit mondana, az Ön egészségi állapota...

- 1 – kiegyensúlyozottan jó,
- 2 – változó, de inkább jónak mondható,
- 3 – változó, nem kielégítő, vagy
- 4 – egészségi állapota inkább rossz?
- 9 – NT

33. Van-e valamilyen tartós vagy krónikus egészségügyi problémája?

- 1 – van
- 0 – nincs
- 9 – NT

34. Ön mennyire tartja magát egészségesnek?

- 1 – egészségesebb, mint az Önhöz hasonló korúak,
- 2 – olyan egészséges, mint a hasonló korúak általában, vagy
- 3 – rosszabb az egészségi állapota, mint a hasonló korúaké?
- 9 – NT

35. Az elmúlt **4 hétben** milyen gyakran érezte...

	állandóan	gyakran	időnként	ritkán	soha	NT
a. azt, hogy tele van életerővel?	1	2	3	4	5	9
b. azt, hogy nagyon ideges?	1	2	3	4	5	9
c. azt, hogy annyira letört, hogy semmi sem tudja felvidítani?	1	2	3	4	5	9
d. nyugodtnak és békésnek magát?	1	2	3	4	5	9
e. azt, hogy tele van energiával?	1	2	3	4	5	9
f. szomorúnak és kedvetlennek magát?	1	2	3	4	5	9
g. azt, hogy kimerült?	1	2	3	4	5	9
h. boldognak magát?	1	2	3	4	5	9
i. azt, hogy fáradt?	1	2	3	4	5	9

36. Országunkban az emberek sokféle nemzetiséghez vagy etnikumhoz tartoznak. Ön milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban?

1 – magyar	4 – horvát	7 – roma/cigány
2 – német	5 – román	8 – egyéb, éspedig:
3 – szerb	6 – szlovák	88 – M 99 – NT

37. És milyen nemzetiségűnek tartja magát másodsorban?

0 – nem tartozik más
nemzetiséghez	3 – szerb	7 – roma/cigány
1 – magyar	4 – horvát	8 – egyéb, éspedig:
2 – német	5 – román	88 – M 99 – NT
	6 – szlovák	

38. Van-e a családban olyan személy, aki romának/cigánynak vallja magát? (Ha az előző kérdések valamelyikére igennel válaszolt, akkor **rajta kívül**)

- 1 – van
2 – nincs
9 – NT

39. Ön vagy a háztartásban élők közül valaki tagja-e valamilyen ...

	sosem volt tag	korábban tag volt	most is tag	NT
a. civil vagy egyházi szervezetnek?	0	1	2	9
b. politikai pártnak, szervezetnek?	0	1	2	9

40. Előfordult-e az elmúlt évben, hogy Ön vagy a háztartás valamely tagja önként segített ...

	nem fordult elő	alkalmanként előfordult	rendszeresen előfordult	NT
a. politikai pártnak, civil szervezetnek	0	1	2	9
b. egyházi szervezetnek	0	1	2	9
c. települési közösségnek, lakóközösségnek	0	1	2	9
d. oktatási intézménynek	0	1	2	9
e. rokonoknak, barátoknak, szomszédoknak	0	1	2	9
f. egyébnek (pl. idegeneknek)	0	1	2	9

41. Ön születése óta ezen a településen él?

1 – igen

2 – nem → **HA NEM:** Melyik évben költözött a településre? évben 9 – NT

42. Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él? Kérem, osztályozzon 1-től 5-ig az iskolában megszokott módon, ahol az 5-ös azt jelenti, hogy nagyon szeret itt lakni, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem szeret!

egyáltalán nem szeret				nagyon szeret	NT
1	2	3	4	5	9

43. Tervezi-e hogy elköltözik a településről?

1 – igen

→ **43.a. HA IGEN:** Mikorra tervezi az elköltözést?

1 – egy éven belül

2 – 1-10 éven belül

3 – több, mint 10 év múlva

9 – NT

→ **43.b.** Hová költözne?

1 – faluba, a járáson/kistérségen belül

2 – városba, a járáson/kistérségen belül

3 – faluba, a járáson/kistérségen kívül

4 – városba, a járáson/kistérségen kívül

5 – külföldre

9 – NT

2 – nem

9 – NT

44. Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a gyermekszegénység elleni programban/gyerekesély programban?

1 – igen

2 – nem

→ **Ugrás a 47. kérdésre!**

9 – NT

45. Kérem, mondja meg, hogy a családjában van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a gyerekesély program keretében szervezett programokban, vagy igénybe vette a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

46. Ön vagy a család valamely más felnőtt tagja részt vett-e a gyerekesély program keretében szervezett programokban vagy igénybe vette-e a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

46.a. HA IGEN: Milyen minőségben vett részt?

1 – résztvevőként, igénybe vevőként (pl. képzésen, előadáson)

2 – kísérőként

3 – önkéntes segítőként

4 – egyéb, és pedig:.....

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

MINDENKITŐL

47. Kérjük, mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek szempontjából?

.....

.....

.....

48. És mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen?

.....

.....

.....

KÖSZÖNJÜK A VÁLASZADÁST!
(KÉRDEZŐ: FOLYTASD A GYERMEKKÉRDŐÍVVEL!)

KÉRDÉSEK A KÉRDEZŐNEK

K1. Hogyan ítéled meg a lakást?

	igen	nem	NT
a. A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	1	2	9
b. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	1	2	9
c. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	1	2	9
d. Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	1	2	9
e. Az udvar rendezett	1	2	9
f. A környező házak jó állapotúak, rendezettek	1	2	9
g. Az utca földút	1	2	9

K2. Jelen volt-e a kérdezett gyereke, gyerekei a beszélgetésen?

1 – igen

2 – nem

K3. **HA IGEN:** Az interjú alatt hogyan viselkedett az anya/a kérdezett a jelen lévő gyerekkel?

	igen	nem	NT
a. Az anya / a kérdezett bátorította a gyereket, hogy vegyen részt a társalgásban.	1	2	9
b. Az anya / a kérdezett válaszolt a gyerek kérdéseire, kéréseire.	1	2	9
c. Az anya / a kérdezett beszélgetett a gyerekkel (nem számít beszélgetésnek, ha csak rászólt a gyerekre, vagy negatív megjegyzést tett rá).	1	2	9
d. Az anya / a kérdezett bemutatta a kérdezőt a gyerekeknek.	1	2	9
e. Amikor az anya / a válaszoló a gyerekről beszélt, vagy mondott valamit a gyerekeknek, a hangneme, illetve ahogy beszélt, az a gyerek iránti pozitív érzéseiről tanúskodott.	1	2	9

A KÉRDEZÉS VÉGE: óra perc

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

--	--

Gyermek sorszáma
a háztartástáblából

.....

Gyermek keresztnéve

--	--	--	--

év

Gyermek születési ideje

--	--

hó

--	--

Hány éves?

Családok

Gyermek kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

--	--

*Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem,
azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.*

Kérdező aláírása:

**A CSALÁDBAN LÉVŐ ÖSSZES 0-17 ÉVES GYEREKRE KI KELL TÖLTENI 1-1
KÉRDŐÍVET!**

KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy minden kérdés a címlapon szereplő keresztnévű gyerekre vonatkozik!

1. Meg tudná mondani, hogy mennyi volt a gyermek súlya, amikor megszületett?

..... gramm

9 – NT → **HA NEM TUDJA:** 1.a. És azt meg tudná-e mondani, hogy....

1 – 1500 gramm alatti,

2 – 1500-2500 gramm közötti, vagy

3 – 2500 gramm feletti súllyal született-e a gyermek?

9 – NT

2. A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 2.a. Hány éves korától? év 99 – NT

2 – nem

9 – NT

3. A gyermek jár(t)-e Biztos Kezdet gyerekházba?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 3.a. Összesen hány hónapot járt? hó 99 – NT

KÉRDEZŐ: ha évet mond, számold át hónapra!

3.b. Milyen gyakorisággal járt?

1 – naponta

2 – hetente többször

3 – havonta többször

4 – havonta egyszer vagy ritkábban

9 – NT

2 – nem

9 – NT

4. Járt-e a gyermek gyógytornára, fejlesztő tornára, logopédiai fejlesztésre, vagy egyéb, szakember által javasolt fejlesztésre?

1 – igen → **HA IGEN:** 4.a. Hány éves volt a gyermek, amikor elkezdődött a fejlesztése?
..... éves 9 – NT

2 – nem

9 – NT

5. Most a gyermek egészségi állapotáról kérdezek.
Van-e a gyermeknek hallásproblémája?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

6. Van-e a gyermeknek látásproblémája?

1 – van → **HA VAN:** 6.a. Milyen súlyos a probléma?

1 – nem súlyos, szemüveggel jól lát

2 – gyengénlátó

3 – egyik szemére vak

4 – mindkét szemére vak

9 – NT

2 – nincs

9 – NT

7. Van-e a gyermeknek valamilyen EGYÉB tartós egészségügyi problémája (pl. asztma, allergia, reflux stb.)?

1 – van

2 – nincs → **ugrás a 9-re!**

9 – NT

8. Kérem, mondja meg, hogy az alábbiak közül milyen betegségei vannak a gyermeknek!

	Van	Nincs	NT	X
a. mozgásszervi (csontozat, ízületek, izomzat) rendellenesség	1	2	9	X
b. keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1	2	9	X
c. tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	1	2	9	X
d. emésztőrendszeri betegség (fekély, reflux stb.)	1	2	9	X
e. asztma	1	2	9	X
f. egyéb légzőszervi betegség	1	2	9	X
g. allergia (szénanátha, ekcéma)	1	2	9	X
h. depresszió vagy más pszichikai betegség	1	2	9	X
i. kóros soványság	1	2	9	X
j. kóros kövérség	1	2	9	X
k. egyéb betegség, éspedig:.....	1	2	9	X

9. Ön szerint a gyermek a korához képest testileg...

1 – kevésbé fejlett,

2 – átlagosan fejlett, vagy

3 – az átlagosnál fejlettebb?

9 – NT

10. Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg...

- 1 – kevésbé fejlett,
- 2 – átlagosan fejlett, vagy
- 3 – az átlagosnál fejlettebb?
- 9 – NT

11. Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve? (KÉRDEZŐ: A testvérével közös könyv is. Tisztázd, hogy a kötelező iskolai tankönyvek nem számítanak bele!)

1 – van **HA VAN: 11.a.** Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van a gyermeknek?

- 1 – 1 és 3 között
- 2 – 4 és 9 között
- 3 – 10 és 19 között
- 4 – 20 vagy több
- 9 – NT

2 – nincs **HA NINCS: 11.b.** Miért nincs?

- 1 – nem engedhetik meg maguknak
- 2 – egyéb ok
- 9 – NT

9 – NT

12. Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével? (KÉRDEZŐ: Ha nem édesapjával, édesanyjával él egy háztartásban, akkor a nevelőszülőjével)

1 – igen **HA IGEN: 12.a.** Milyen gyakran?

- 1 – minden nap,
- 2 – hetente többször,
- 3 – hetente egyszer,
- 4 – havonta egyszer, vagy
- 5 – még ritkábban
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

0-9 ÉVES GYEREKEKRE

13. Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?

1 – igen → **HA IGEN: 13.a.** Milyen gyakran szoktak?

- 1 – minden nap
- 2 – nagyjából kétnaponta
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal

2 – nem

9 – NT

9 – NT

3–17 ÉVES GYEREKEKRE

14. Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába?

..... éves korától

0 – nem járt óvodába → **ugrás a 17. kérdésre!**

99 – NT

15. Hány éves koráig járt a gyermek óvodába?

..... éves koráig

88 – jelenleg is óvodás

99 – NT

16. Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

17. Szokott-e a gyermeke számítógépet használni?

1 – igen → **17.a. HA IGEN:** Hol szokott számítógépet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

18. Szokott-e a gyermeke internetet használni?

1 – igen → **18.a. HA IGEN:** Hol szokott internetet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

6-17 ÉVESEK GYEREKEKRE

19. Hány éves korában kezdte el a gyerek az általános iskolát?

..... éves korában → **19.a. HA 7 ÉVESEN VAGY KÉSŐBB:** Mi volt ennek az oka?

- 1 – év-vesztes
- 2 – szülő kérése
- 3 – iskolaéretlen volt
- 4 – beteg volt
- 5 – egyéb ok, éspedig
- 9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET!

0 – még nem iskolás

99 – NT

20. Valamilyen probléma miatt most vagy régebben járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

22. Ismételt-e évet az általános iskolában?

- 1 – igen **22.a. HA IGEN:** Hányszor? alkalommal
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

23. Mennyi volt a gyermek utolsó év végi tanulmányi átlageredménye?

Ha pótvizsgázott, mennyi volt a pótvizsga utáni tanulmányi átlageredménye?

..... ,

9 – NT

24. Hányadik osztályba jár jelenleg?

..... osztályba

88 – jelenleg nem jár iskolába → **ugrás a 29-re!**

99 – NT

25. Milyen tantervű osztályba jár?

- 1 – normál osztály/csoport
- 2 – gyógypedagógiai osztály/csoport
- 3 – tagozatos osztály/csoport, éspedig:
- 9 – NT

26. Jár-e jelenleg napközibe?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

27. Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést....

	Igen	nem	NT
a. iskolaévben	1	2	9
b. nyáron	1	2	9

28. **HA ÉTKEZIK AZ ISKOLÁBAN**

Az iskolai étkezéséért...

- 1 – a teljes összeget,
- 2 – az összeg egy részét, vagy
- 3 – semmit nem fizetnek?
- 9 – NT

28.a. A gyermek dohányzik-e?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

28.b. A gyermek fogyaszt-e alkoholt?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

29. Jár-e a gyermek valamilyen különóra (pl: sport-, zene-, színház-, táncóra), vagy tagja-e ilyen célú szervezetnek, egyesületnek?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

30. Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?

- 1 – minden nap
- 2 – hetente néhány alkalommal
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal
- 5 – sohasem
- 9 – NT

31. Az elmúlt évben volt-e a gyermek valamelyik családtaggal, vagy a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson? (KÉRDEZŐ: az iskolai szervezésű programokat ne számítsd!)

1 – igen

2 – nem

9 – NT

32. Ha a család együtt néz TV-t, meg szokták-e beszélni Önök a gyermekkel a látottakat?

1 – igen

2 – nem

8 – nincs TV-jük

9 – NT

32.a. Most arról kérdezzük, hogyan tölti gyermeke a szabadidejét. Mennyire jellemző, hogy a gyerekek a szabadidejében....

Mennyire jellemző, hogy...	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. tv-t néz	4	3	2	1	9
b. számítógépezik	4	3	2	1	9
c. otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	4	3	2	1	9
d. szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	4	3	2	1	9
e. szervezett programon vesz részt	4	3	2	1	9
f. sportol, kirándul	4	3	2	1	9
g. barátaival, haverjaival találkozik	4	3	2	1	9
h. presszóba, bárba, kocsmába jár	4	3	2	1	9
i. csavarog, lődörög	4	3	2	1	9
j. egyáltalán nincs szabadideje	4	3	2	1	9
k. semmit sem csinál	4	3	2	1	9
l. egyéb tevékenységet végez	4	3	2	1	9

33. A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

			Miért nem?			
	Igen	Nem	Nem engedhetik meg maguknak	Egyéb okok	NT	X
a. megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	1	2	1	2	9	X
b. íróasztal	1	2	1	2	9	X
c. minden, az iskola, óvoda által elvárt felszerelés	1	2	1	2	9	X
d. szótár	1	2	1	2	9	X
e. rendszeres szabadidős tevékenységben való részvétel (pl. sportolási lehetőség, ifjúsági programok)	1	2	1	2	9	X
f. fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	1	2	1	2	9	X
g. fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	1	2	1	2	9	X
h. zsebpénz	1	2	1	2	9	X

MINDENKITŐL

34. Talán korai még erről beszélni, mégis mit gondol, milyen iskolai végzettséget fog a gyermeke szerezni?

- 1 – legfeljebb 8 osztály
- 2 – szakiskola
- 3 – szakközépiskola
- 4 – gimnázium
- 5 – felsőfok
- 9 – NT

HA A GYEREK ÓVODÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi óvodájáról.

35. Melyik óvodába jár a gyermek jelenleg?

..... (óvoda neve és települése)

9 – NT, NV

36. Mennyire jellemzők a gyermek jelenlegi óvodájára a következők?

	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. Jók az óvónők.	4	3	2	1	9
b. Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség.	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak a csoportok.	4	3	2	1	9

37. Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT, NV

38. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak?

- 1 – ha egy csoportba járnak
- 2 – ha külön csoportba járnak
- 9 – NT

39. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az óvoda sikereinek, erősségeinek?

.....
.....
.....

40. És mit tart az óvoda hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....
.....
.....

HA A GYEREK ISKOLÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi iskolájáról.

41. Melyik iskolába jár a gyermek jelenleg?

..... (iskola neve és települése)

9 – NT, NV

42. Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT

43. Mennyire igazak a következő állítások a gyermek jelenlegi iskolájára?

	teljesen igaz	inkább igaz	inkább nem igaz	egyáltalán nem igaz	NT
a. Jók a pedagógusok.	4	3	2	1	9
b. Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlszűfoltak az osztályok.	4	3	2	1	9

44. Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?

1 – nagyon jellemző

2 – inkább jellemző

3 – inkább nem jellemző

4 – egyáltalán nem jellemző

9 – NT, NV

45. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy osztályba, vagy ha külön osztályba járnak?

1 – ha egy osztályba járnak

2 – ha külön osztályba járnak

9 – NT

46. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az iskola sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

47. És mit tart az iskola hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

**KÖSZÖNJÜK, HOGY VÁLASZAIVAL SEGÍTETTE
MUNKÁNKAT!**